



GÖTEBORGS UNIVERSITET

# Lekens betydelse för lärandet i skolans tidigare år

Malin Andréasson & Madelene Skändlagård

LAU370

Handledare: Bengt Jacobsson

Examinator: Christina Ekström

Rapportnummer: VT10 1120 1



# GÖTEBORGS UNIVERSITET

## Abstract

### Examensarbete inom lärarutbildningen

**Titel:** Lekens betydelse för lärandet i skolans tidigare år

**Författare:** Malin Andréasson & Madelene Skändlagård

**Termin och år:** VT – 2010

**Kursansvarig institution:** Sociologiska institutionen

**Handledare:** Bengt Jacobsson

**Examinator:** Christina Ekström

**Rapportnummer:** VT10 1120 1

**Nyckelord:** Lek, lärande, utveckling, lekpedagogik, skola, lärare, elever

## Sammanfattning

Syftet har varit att ta reda på och studera lekens pedagogiska betydelse för barns lärande och utveckling i skolverksamheten. Vi har undersökt pedagogers och barns uppfattningar om lekens betydelse för lärandet genom kvalitativa intervjuer på våra verksamhetsförlagda utbildningsskolor. Pedagogerna har varit verksamma i förskoleklass upp till och med skolår tre och totalt intervjuades åtta lärare. Sammanlagt intervjuades även tio elever som alla går i årskurs tre. Våra huvudfrågor är: Vad innebär lek som ett pedagogisk redskap i verksamheten? Vilken påverkan har lek på elevernas lärande? Vilka är pedagogernas och elevernas uppfattningar om lek i undervisningen? Vi har i vår studie utgått från ett sociokulturellt perspektiv som hävdar att optimalt lärande sker i social interaktion med andra människor. Dessutom tar vi stöd i vår undersökning från Vygotskijs, Piagets och Eriksons lekteorier.

I lek utvecklar barnet social kompetens och empirisk förmåga. Genom lek får barnet möjlighet att pröva sina tankar och idéer, bearbeta sina upplevelser, skapa kunskap, erfarenheter och bilda ett sammanhang. Konsekvenser som vi har mött i olika skolverksamheter är att lek sällan används som ett pedagogiskt redskap och att brist på kompetens och material påverkar användandet av lek i undervisningen. Vår förhoppning är att pedagoger skall få upp ögonen för leken och att de skall se den som ett komplement till den dagliga verksamheten.

Studien visade tydligt på att lek är någonting både elever och pedagoger uppskattar och tycker är roligt. Lärarna skulle vilja använda lek mer än vad de gör idag. Enligt pedagogerna är det många gånger brist på material och tid som sätter stopp för lek i undervisningen. Vi såg tydligt att lekens betydelse förändrades ju äldre eleverna blev. I början då eleverna går i förskoleklassen existerar lek i allt som de gör och sen avtar leken i verksamheten mer och mer.

## **Förord**

Vi är två lärarstudenter med inriktning mot de tidigare åldrarna inom förskola, förskoleklass, fritidshem och upp till grundskolans tidigare år. De ämnen vi tillsammans har läst är svenska, matematik och naturkunskap. Utifrån vår studenttid och den verksamhetsförlagda utbildningen blev vi intresserade av lek och hur den påverkar elevernas lärande. Därför valde vi att undersöka hur lek kan fungera som ett pedagogiskt redskap med fokus på skolan, då vi båda anser att man måste synliggöra leken i verksamhet. Av nyfikenhet valde vi att intervjua barn och pedagoger, detta för att vi ville ta reda på vilka de båda målgruppernas uppfattningar är om lek och lärande.

Under arbetets gång har vi för det mesta arbetat tillsammans, dels för att vi producerar mer i samspel med varandra, dels för att vi lättare kunde komplettera varandras tankar och idéer då vi har tillverkat texten. Men ibland har det även varit nödvändigt att arbeta enskilt då vi har varit allt för tidspressade att hinna med alla moment. Vår arbetsinsats i detta examensarbete har varit likvärdig.

Vi vill tacka vår handledare Bengt Jacobsson som gett oss stöd och visat intresse under arbetsprocessens gång. Han har gett oss goda råd och gett oss inspiration i vårt skapande. Ett stort tack vill vi framförallt rikta till de pedagoger och barn som medverkat och gjort vår studie möjlig. Utan dem hade det blivit komplicerat att göra vår undersökning. Slutligen vill vi tacka våra familjer som har varit vid vår sida hela tiden och tack till de underbara personer som har hjälpt till att korrekturläsa arbetet.

Göteborg 2010-05-24  
Malin Andréasson

Göteborg 2010-05-24  
Madelene Skändlagård

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<b>1</b>	<b>INLEDNING</b>	<b>6</b>
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syfte och problemformulering	7
1.3	Begreppsförklaring	7
<b>2</b>	<b>BAKGRUND</b>	<b>8</b>
2.1	Litteraturredovisning	8
2.1.1	Lek som frizon och utveckling	8
2.1.2	Lärande och utveckling	9
2.1.3	Relationen lek och lärande	10
2.1.4	Lek som ett pedagogiskt redskap	11
2.1.5	Pedagogens roll	12
2.2	Styrdokument	14
2.2.1	Läroplanen i skolan	14
2.3	Teoriredovisning	15
2.3.1	Sociokulturellt perspektiv	15
2.3.2	Lektorier	16
2.3.2.1	Vygotskij	16
2.3.2.2	Piaget	17
2.3.2.3	Erikson	17
2.4	Sammanfattning	18
<b>3</b>	<b>METOD</b>	<b>19</b>
3.1	Val av metod	19
3.2	Urval	20
3.3	Genomförande	20
3.4	Bearbetning av data	21
3.5	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	22
3.6	Etiskt ställningstagande	22
<b>4</b>	<b>RESULTAT</b>	<b>24</b>
4.1	Pedagogernas uppfattningar	24
4.1.1	Vad är lek?	24
4.1.2	Lek som pedagogiskt redskap	25
4.1.2.1	Lek är intresseväckande och stimulerande	26
4.1.2.2	Skillnader och utmärkande drag	26
4.1.3	Lekens påverkan för elevernas lärande	27
4.1.3.1	Teoretisk inläring – lek som strategi	27
4.1.3.2	Social kompetens	27
4.1.3.3	Allmän och specifik påverkan	28
4.1.4	Hinder för lek i lärandet	28
4.1.4.1	Svårt att använda lek ju äldre eleverna blir	28
4.1.4.2	Brist på kompetens och material	29
4.1.5	Sammanfattning av pedagogernas uppfattningar	29
4.2	Elevernas uppfattningar	30
4.2.1	Vad är lek?	30

4.2.1.1	Olika varianter av lekar .....	30
4.2.1.2	Lek med figurer och annat material .....	31
<b>4.2.2</b>	<b>Elevernas lek och lärande .....</b>	<b>32</b>
4.2.2.1	Sociala färdigheter .....	32
4.2.2.2	Specifika ämnen och andra kunskapsområden .....	33
<b>4.2.3</b>	<b>Lek är ingenting man gör på lektionerna .....</b>	<b>33</b>
4.2.3.1	Förbud att leka på lektionerna .....	34
4.2.3.2	Då lek är tillåtet .....	34
<b>4.2.4</b>	<b>Mer lek på lektionerna i framtiden .....</b>	<b>35</b>
4.2.4.1	Lära sig ämneskunskaperna bättre .....	35
<b>4.2.5</b>	<b>Sammanfattning av elevernas uppfattningar .....</b>	<b>36</b>
<b>5</b>	<b>DISKUSSION .....</b>	<b>37</b>
<b>5.1</b>	<b>Vad innebär lek som ett pedagogiskt redskap i verksamheten? .....</b>	<b>37</b>
<b>5.2</b>	<b>Vilken påverkan har lek på elevernas lärande? .....</b>	<b>38</b>
<b>5.3</b>	<b>Vilka är pedagogernas och elevernas uppfattningar om lek i undervisningen?....</b>	<b>40</b>
<b>5.4</b>	<b>Slutord .....</b>	<b>42</b>
5.4.1	Examensarbetets huvudsakliga resultat .....	42
5.4.2	Sammanfattande definition om begreppet lek .....	42
5.4.3	Didaktisk relevans och konsekvenser .....	43
5.4.4	Förslag till fortsatt forskning .....	43
	<b>REFERENSLISTA .....</b>	<b>45</b>
	<b>BILAGOR</b>	

# 1 INLEDNING

Lek är mer än bara lek. I lek utvecklar eleverna kunskaper och färdigheter. Genom lek får eleverna möjlighet att experimentera, utforska, undersöka, lära individuellt och i samspel med andra. Då eleverna på ett effektivt sätt leker, tränar de och lär sig de färdigheter som krävs i skolan. Lek är utmanande vilket gör att eleven koncentrerar sig och med glädje tar sig an utmaningar på ett sätt som de aldrig skulle göra om de enbart handlade om att arbeta i arbetsböckerna. Knutsdotter Olofsson beskriver lek som motsats till krav på prestation, som vidare leder till kompetens (2006, s.26). Vi tror att eleverna genom lek utvecklar samma kunskaper som finns i vanliga läromedel och dessutom får de samtidigt glädja sig av att ha roligt. Inläringen blir rolig när eleverna får leka, eftersom de då får möjlighet att lära sig med alla sina sinnen. Vår uppfattning är att lek underlättar för alla barn, de som har lätt för sig i skolan och de som behöver extra hjälp.

Men det finns självklart både för- och nackdelar med att använda lek i undervisningen, varför leken inte är ett obligatoriskt redskap i skolan är kanske för att lärarna ser nackdelarna som bromsar deras tänkande kring lek och lärande. Föräldrar kan också vara negativa till lek i undervisningen, läraren måste då förklara för föräldrarna så att de förstår hur leken gynnar barnens lärande.

Läraren har en viktig roll att noga planera aktiviteter och situationer där leken integreras i lärandet, det måste finnas material som väcker barnens intresse och nyfikenhet. Eleverna skall inte styras av pedagogen utan få hjälp så att de kan utveckla sina tankar och sina inre bilder som de skapar i leken. Barn leker för att det är roligt och skulle lärare då använda sig av lek i undervisningen kan det hjälpa barnen att bli motiverade genom sitt intresse för leken. Om pedagogen motiverar eleverna och väcker deras intresse, kan pressen på barnen bli mindre.

Diskussionen just nu är väldigt stor kring hur lek gynnar barnens lärande. De böcker vi har läst om lekens roll hittills har visat en positiv inställning till att integrera lek i undervisningen, men de blundar inte för att det finns några nackdelar med den. Det är svårt att veta vilken ställning man skall ta i denna diskussion, för det mesta handlar det om de omständigheter som finns i den skolan man befinner sig, det kan handla om tidsbrist eller kanske pengabrist? Vi upplever att barns lek i undervisningen borde synliggöras mer. Att man som förälder eller annan utomstående kan få en inblick i vad barnen lär sig genom leken och hur deras lärandeprocess ser ut, kriterier som kan vara värdefulla för att öka förståelsen för hur lek gynnar lärandet.

## 1.1 Bakgrund

Lek och dess betydelse för lärandet har under vår utbildning väckt ett stort intresse och en nyfikenhet hos oss. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) står det att *"Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet"* (Skolverket, 2006, s.5). Detta anser vi är en grundläggande tanke i vårt examensarbete.

Utifrån vår verksamhetsförlagda utbildning och genom litteraturläsningen har vi insett vilken otrolig tillgång lek är för elevernas lärande och utveckling. Detta är en huvudsaklig anledning till att vi vill veta mer om lekens betydelse för barns utveckling. I syfte att få fördjupade insikter om

detta forskningsfält kommer vi att göra en undersökning genom att intervjua lärare och barn för att ta reda på deras uppfattningar om relationen lek och lärande. Vårt arbete ser vi som en hjälp för oss i vår kommande lärarprofession då vi båda är intresserade av att använda en mer praktisk och lustfylld undervisning. Vi ser detta som en möjlighet att fördjupa våra kunskaper och få en ökad medvetenhet om lekens betydelse för lärandet.

Vår uppfattning är att i skolan används sällan lek som ett pedagogiskt redskap och ju äldre eleverna blir desto mer avtar leken. Därför tycker vi att pedagoger borde integrera lek som ett komplement till den dagliga verksamheten, så att barnen upplever lärandet på ett lustfyllt sätt. Eleverna skall då få möjlighet att pröva och uppleva olika arbetssätt som stimulerar deras kunskapsinläring. Lek har en stor betydelse under de tidiga skolåren då eleverna tillägnar sig kunskaper. Lillemyr beskriver forskning som visar att lek är särskilt viktigt för barn mellan fem och nio år. Han menar på att lek i den åldern är betydelsefull eftersom de flesta barn använder sin tid till att leka. Leken är framförallt viktig på grund av att den har en grundläggande betydelse för barns lärande och utveckling (2002, s.43). Lindö beskriver också att forskare anser att lek har en viktig betydelse för barns generella utveckling. Det handlar om motoriken, kreativiteten, identiteten, fantasin, den kognitiva och intellektuella utvecklingen, sociala färdigheter och språket (2008, s.98).

## 1.2 Syfte och problemformulering

Syftet med vårt examensarbete är framförallt att ta reda på och studera lekens pedagogiska betydelse för barns lärande och utveckling i skolverksamheten. Vi vill undersöka pedagogers och barns uppfattningar om lekens betydelse för lärandet och analysera deras uppfattningar med tidigare forskning.

- Vad innebär lek som ett pedagogisk redskap i verksamheten?
- Vilken påverkan har lek på elevernas lärande?
- Vilka är pedagogernas och elevernas uppfattningar om lek i undervisningen?

## 1.3 Begreppsförklaring

Vi författare vill tydliggöra vad vi menar och anser med begreppet lek, detta för att underlätta läsningen i vårt arbete. Lek är ett begrepp som är svårt att definiera eftersom lek kan tolkas på många olika sätt. De mest övergripande förklaringarna brukar ske i form av två varianter, fri lek och styrd lek. Genomgående i detta arbete handlar begreppet lek om den styrda varianten. Med styrd lek menar vi att läraren bestämmer och tar initiativ till att använda lek i verksamheten. Leken har oftast ett bestämt ändamål då den enbart ses som ett komplement till undervisningen. Lustfyllda aktiviteter, där arbetet upplevs som roligt och lekfullt ingår i vår definition av vad lek är. Vi har haft svårt att urskilja begreppen lek och leken eftersom vi anser att de har samma betydelse, men att de i arbetet har skiljs åt, beroende på hur de språkligt fungerar i texten.

Barn och elever är begrepp som vi använder oss av flitigt i vår text, precis som lärare och pedagoger. Begreppen har samma betydelse och är synonymer till varandra. Vi använder oss av de olika synonymerna för att undvika upprepning och för att skapa en behagligare läsning.

## **2 BAKGRUND**

Här följer en redovisning av den bakgrund som vi anser vara relevant för studiens syfte. Lekens betydelse för lärandet har styrt vårt litteratururval, som omfattar såväl styrdokument som teoretiskt baserade studier.

### **2.1 Litteraturredovisning**

I litteraturredovisningen kommer vi att redogöra för tidigare forskning och bland annat för fenomen som lek, lärande, pedagogens roll och leken som ett pedagogiskt redskap.

#### **2.1.1 Lek som frizon och utveckling**

Enligt Lillemyr är lek en allsidig aktivitet som är viktig för alla barn. Barnen blir fullständigt engagerade och motiverade av leken och den har därför en viktig betydelse för barnens lärande och socialisation. Leken är för barn en frizon där uppfinningsrikedom och det som är roligt samspelar (2002, s.45). Det är inte lätt att beskriva vad lek är, för nästan allt man säger om lek kan sägas vara motsatsen. Leken är paradoxal och med det menas att den inte kan förklaras i enkla termer. Ofta beskrivs leken i motsatser, som båda är sanna. Ett exempel kan vara att lek både är glädje och djupt allvar (Knuttdotter Olofsson, 2006, s.21-22). Lillemyr anser att det är svårt att komma med en välgrundad förklaring eller en professionell förståelse av vad lek är. Särskilt svårt hävdar han att det är på grund av att det inte är lätt att formulera exakt eller ge en allmän förklaring om vad lek är, eftersom samma lek kan variera vid olika tillfällen. Barn kan uppleva samma lektillfälle olika och beroende på var leken utspelar sig kan den upplevas annorlunda (2002, s.43).

Lek är väsentligt för barns utveckling hävdar den utvecklingspsykologiska forskningen. Enligt Lindqvist förbereder leken för livet och gör barnets eget liv begripligt. I lek är det barnet som skapar sammanhang (1996, s.62). I den pedagogiska litteraturen kallas ofta låtsaslekar för rollekar. Spela en roll kan man göra, men inte leka en roll. Rollbegreppets betydelse är upprepande då det figurerar i samband med ett bestämt beteendemönster som den lekande personen har svårt att göra sig fri ifrån (Hangaard Rasmussen, 1993, s.45). Rollek bygger på identifikation, inte på projektion. När barn leker är de oftast någon annan, de går in i en roll och agerar efter vad som krävs för just den rollen. I rollek kan identifikationen vara för påträngande och ansträngande, speciellt för ett barn som känner sig otrygg eller osäker på sig själv. Därför är det nödvändigt att kunna rollteknik och lära sig samspela, vilket inte är lätt för det barn som är ovant (Knuttdotter Olofsson (2006, s.89-90).

Hangaard Rasmussen förklarar att de flesta forskare är överens om att leken har en utvecklande betydelse i barnets liv. De belyser bland annat att leken utvecklar barnets alla sidor: fantasin, motoriken, identiteten, kreativiteten, intelligensen, de sociala erfarenheterna, språket med mera (1993, s.13). Leken skapar motivation, engagerar och styr barnens intresse. Barnen tillämpar sin fantasi och sitt skaparbehov med verktyg och material, samtidigt som de lär sig att hantera redskapen. Från de vuxnas värld och från erfarenheter i barnens egen miljö hämtas inspirationen till barnens lek (Lillemyr, 2002, s.34).



Knutsdotter Olofsson förklarar att det sker ett möte mellan den yttre och den inre världen i leken. Lekens stoff bildar barn av upplevelser och erfarenheter men skildras sällan som de var utan görs om i en kreativ process efter barnets intentioner. I den yttre världen stöter barnen på föremål som väcker associationer och skapar en fantasiprocess. Leksaker har förmågan att väcka dessa associationer, som vidare framkallar fantasin till en skapande lek (2006, s.22). Regellekar blir också vanligt att leka i skolålderns början, det är lekar som kurragömma, hoppa hage, dataspel, bollekar och så vidare. Innan barnen lär sig reglerna och förstår dem, måste de gå igenom en övningsperiod (Hangaard Rasmussen, 1993, s.21).

Vidare förklarar även Lindqvist att leken är ett aktivt möte mellan barnets inre i form av känslor, tankar och den yttre verkligheten. I leken skapas en påhittad situation och handlingar. Det är fantasin i handlingen som skapar nya betydelser genom att en verklig situation får en ny och annorlunda innebörd (1996, s.70). Knutsdotter Olofsson beskriver att man måste lämna verkligheten om man skall kunna gå in i leken. Barn försvinner i leken, de varken ser eller hör och är fullkomligt uppslukade. Det ända som existerar är de inre föreställningarna och transformationerna som finns inom ramen för leken. Medvetandetillståndet i leken utmärks av fullständig koncentration och hängivelse (2006, s.16).

### **2.1.2 Lärande och utveckling**

Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson beskriver att deras teoretiska antagande handlar om att barn föds med en viss förmåga att uppleva och förstå sin omvärld, denna förmåga vilar allt lärande på. Med hjälp av förmågan att uppleva och förstå sin omvärld är barn redan från första dagen i livet inkluderade i en kommunikation med omgivningen som gör att barnen påverkar och samtidigt påverkas av denna förmåga. Man kan därför inte skilja på lärande och utveckling, av den orsaken att de innebär en ideligen pågående utveckling där barnet som individ samspekar med omvärlden och assimilerar nya erfarenheter. Nya erfarenheter som barnet får om en situation eller händelse, leder därefter till en fördjupad insikt. Barns alla nya erfarenheter bär de sedan med sig hela livet (2007, s.39). Vanliga föreställningar om vad som sker i skolan, är bland annat att lek och skola inte hör ihop och att det är både nyttigt och tråkigt att lära sig. I en skola satt en tioårig flicka och lade ett spel med blå och gula rutor. Hon fick frågan om det var roligt att snart få se vilket mönster som skulle uppenbara sig. Svaret var att hon inte alls tyckte det var roligt, men att det säkert var nyttigt. Det som barnen lär sig av, med andra ord det nyttiga, behöver inte ha en tydlig innebörd eller vara lätt förståeligt. Eleverna har svårare att reda ut vad de egentligen lär sig. Skola och lärande förknippar barnen med böcker, inte med att kunskap är spännande eller att det är roligt att lära sig något nytt (Qvarsell, 1999, s.70).

Kunskap och färdigheter bildar ett underlag för hur människor upplever eller uppfattar företeelser i eller aspekter av sin omvärld. Ibland tar vi förgivet att det är de konkreta aktiviteterna som är underlaget för att barn lär sig nya saker och med detta utvecklas. Egentligen är det hur barn upplever en aktivitet som skapar deras förståelse för innebörden (Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson, 2007, s.171). För att lära sig något i skolan måste man lyssna på läraren, läsa i böcker och göra som läraren och boken påstår. De äldre barnen kräver att både läraren och läroböckerna skall kunna förklara bra. Detta är lärande för barnen, som de dock ofta tar för givet, eftersom skolan finns till för att man skall lära sig. Elevernas uttalande beskriver att det ibland är svårt att se meningen bakom det som skall läras, men de anser ändå att det är i skolan man lär sig (Qvarsell, 1999, s.72). Skapar man ett större engagemang i lärandet och anknyter det till mer

fantasi och kreativitet, vidgas perspektivet för att ta till sig kunskap i skolan. De delar av lärandet som inte alltid haft en betydande plats i skolan kan barns lek ge näring åt. Exempel på dessa delar är experimenterande, utforskande och andra aktiviteter som utvecklar individens potential (Lillemyr, 2002, s.18-19).

Kreativitet och lärande är två fenomen som är sammanflätade och beroende av varandra anser Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson. Den mest väsentliga kärnan i lärandet är den kreativa skapande delen. För att denna typ av lärande skall kunna befrämjas, måste barn stimuleras att testa och utvidga gränserna för sin egen förmåga. Barns lek måste tas på allvar, detta grundar sig på att barn måste få möjlighet att upptäcka och vidmakthålla den lekfulla glädjen av att vara kreativ (2003, s.209). Att det finns bra sammanhang och kontinuitet mellan förskola och skola förtjänar barn. Det måste därför vara möjligt för dem att växla mellan lekens och lärandets plattform. När man som pedagog skall anpassa utvecklings- och lärandeuppgifter för barnens förutsättningar är den största utmaningen oftast att planera aktiviteter och en miljö för lärandet, som skall kunna ge barnen lämpliga och spännande utmaningar (Lillemyr, 2002, s.19).

### **2.1.3 Relationen lek och lärande**

Av tradition vilar begreppen lek och lärande på olika synsätt och olika teorier. Lärande har av tradition associerats med överförande av kunskap från en generation till en annan och i form av institutionellt lärande. Yttre påverkan är alltså vad lärande handlar om, men leken däremot har en helt annan innebörd än lärandet. Lek har betraktats som barns sätt att naturligt anpassa sig till sin omvärld (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, s.210). I skolan lägger man vikt vid en variation mellan olika former av lek och lärande, detta på grund av att det stämmer överens med målet om en allsidig kunskap och förståelse utifrån flera olika versionen av kunskap. Hela barnet framhåller man som det generella målet. Oftast lär sig barn genom att undersöka och experimentera, genom upplevelser och skapande aktiviteter, där de hela tiden är aktiva. Leken är en viktig och ofta en passande aktivitet för att undersöka och experimentera. Framförallt är den viktig under de första skolåren som en metod för lärande (Lillemyr, 2002, s.44).

Att lek och skola inte hör ihop, är en vanlig uppfattning som barn har och den grundas oftast på barnens egna kunskaper av vad man gör i skolan. En motsatt utgångspunkt är istället vanligare bland skolpersonalen, där finns en annan inställning när det handlar om lärande. När barn leker på sin fritid utövar de kompetenser, som visar på välkända kunskaper som de nyttjar och utvecklar. På fritiden associeras lek med eget val, egna initiativ, planering och avslutning. Detta skulle kunna vara möjligt i skolan, men barnen förknippar nästan aldrig lärande med lek. De anser att det är föreskrivna aktiviteter man skall göra i skolan, lärandet sker via böcker och en lärare som förklarar och som bestämmer vad man kan göra (Qvarsell, 1999, s.76). I undersökningar framgår det att lek och skola inte hör ihop, där skolan betraktas som nyttig, men tråkig och som inte hör ihop med inläring. Barnen anser att leken är viktig, men den är inte något man lär sig av. De tycker även att lek och eget initiativ utmärker barnkulturen och att ämnen, färdigheter och tvång är skolans kännetecken. Lärarna däremot tycker att lek handlar om kunskaper, lärande och förståelse av olika ting. Man kan använda sig av lekfulla metoder i undervisningen, framförallt i de estetiska ämnena, men även de teoretiska ämnena skulle kunna berikas av lekenslag. Det gäller att ge barnen upplevelser som ger lust att leka, som i sin tur kan leda till lärande (Lindqvist, 2002, s.28-29).

Johansson & Pramling Samuelsson understryker att lek och lärande är olika företeelser, men att det även finns likheter i vad som karaktäriserar dem och de erfarenheter som utmanar barnen i deras värld. I både lek och lärande framgår lust, kreativitet, valmöjligheter, meningsskapande, barns möjlighet till kontroll och sätta mål som viktiga dimensioner (2007, s.24). När barn leker gör de inte detta för att lära sig något, vilket enligt Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson betyder att leken inte är instrumentell för barnet. Lärandet i skolsammanhang är oftast instrumentellt och just för att lära sig är man satt att göra olika saker. Det ligger på så sätt en problematik i fenomenen lek och lärande, dels för att läraren har en intention om något som barnen skall lära, dels har barnen en intention att leka (2003, s.213). Lek och lärande är oskiljbara i barns värld och eftersom barn från livets början är lekande och lärande individer som är riktade mot sin omvärld för att försöka erövra en förståelse och ett kunnande, borde de därför också vara integrerade i pedagogiken för tidigare åldrar (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007, s.28-29).

Variationen av krav som ställs på barn i deras lek sätter fokus på simultanitet. Detta vill Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson lyfta fram då barnet måste skapa en god förmåga till simultankapacitet i sitt medvetande för att kunna göra flera saker samtidigt och särskilja olika slags information och att inte uteslutas av de andra barnen i leken. För barn framstår lek som meningsskapande, eftersom barnen plockar fram sina erfarenheter och använder dem i leken (2003, s.43). Knutsdotter Olofsson beskriver att barnens låtsaslek bygger på deras föreställningar och en möjlighet att göra dem tydligare. En förutsättning för all skolundervisning är en utvecklad föreställningsförmåga. För att ett barn skall förstå något som läraren har föreläst om, måste hon eller han omvandla orden till föreställningar. Den nya informationen integreras med gamla kunskaper och gör så att man får ett nytt sätt att se på det utvalda området. Därför är det väldigt viktigt att barnen får leka under skoldagens alla aktiviteter (2006, s.75). Det finns inte en enda sort lek och den har inte en ensam funktion, utan den är precis som lärandet betraktas idag, livslång. Leken är varierande av den orsaken att barnen prövar att gestalta eller skapa något i leken på många olika sätt (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, s.50).

#### **2.1.4 Lek som ett pedagogiskt redskap**

Lek är viktigt i den pedagogiska verksamheten eftersom man tydligt kan se att barn gör erfarenheter i leken, använder fantasin, prövar och utforskar så att de får en självkänedom och utvecklar tillit till sig själv. Erfarenheter får barn då de klarar av utmaningar och tillägnar sig kommunikationsfärdigheter och hur man uppför sig mot andra. Att barn socialiseras genom leken är en annan viktig betydelse. Leken utgör inte bara tillfällen för socialisation utan förbereder också barnen för utveckling (Lillemyr, 2002, s.41). Lek inledningsvis i livet handlar om att upptäcka den fysiska världen och fortsätter sedan stegvis övergå i rollek. Barn gör sin värld meningsfull, då de använder både språk och kropp, såväl som olika slags material för att skapa och gestalta sina erfarenheter. I barns lek påverkas den emotionella utvecklingen, genom att engagemanget i leken ger dem tillfällen att göra saker själva och pröva ideligen tills de upplever att de behärskar något (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, s.42).

Lillemyr fortsätter att beskriva lek som en viktig aktivitet för barn, en verksamhet som väcker deras engagemang och samtidigt är ett dominerande sätt för barn att vara. Leken är oftast lockande och lustbetonande för barnet och därför är själva lekprocessen vanligtvis målet med aktiviteten. Barnet leker för att leka och för att det är roligt, den specifika leken är då viktigt utan att vara ett medel för något annat. Inom olika områden berättar barns lek mycket om deras

utveckling, socialisation och lärande. På samma gång bekräftar även lekupplevelserna och lekerfarenheterna barnens lärande och utveckling (2002, s.42). Johansson & Pramling Samuelsson menar att barn som fångas av något som upptar deras engagemang och som gör att deras värld runt omkring förändras, lär sig bäst. Genom att trollbinda barnet till sådant de vill veta mer om eller till ett problem som de vill lösa, blir de genast mer koncentrerade. På detta sätt blir lekens värld en viktig grund till lärande (2007, s.23).

Den kognitiva och sociala utveckling som barn skapar i leken anser Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson bygger på barns interaktion, samlärande och delaktighet. I leken lär barn tillsammans och dessutom lär de varandra, detta är en viktig del av barns lärande som hittills inte uppmärksammas tillräckligt (2003, s.45-46). Leken är social och fungerar som en aktivitet för kommunikation; detta är centralt i en barngrupp av den orsaken att samspelet utvecklar barn inom alla områden till exempel socialt och kognitivt. Barn kan också leka ensamma, men när barn deltar i leken tillfredställer de viktiga behov och deras utveckling stimuleras. De känslor barn bär på kan de tillsammans med andra barn spela ut och dessutom pröva att leva sig in i andras känslosituationer. Förmågan till empati utvecklas i och med detta (Lillemyr, 2002, s.46). Ett socialt sammanhang är vad som krävs för att leken skall kunna komma in i skolan, det handlar om en gruppverksamhet som mest består av kommunikation. Barnen utvecklar alltid en dialog med den roll de gestaltar i leken eller som de skapar själva. Skulle man utveckla att det blev mer individualiserat i skolan skulle det förstöra den gestaltade verksamheten som finns i klassen som en grupp. För att barn skall utveckla en lek tillsammans måste de samarbeta för att skapa fantasi. Vuxna kan hjälpa barnen genom att fungera som lekkamrater, då är de på samma nivå och barnen behöver inte känna att de vuxna är stränga och kräver disciplin. Den lek man mest ser i skolan är regellekar som består av tävlingar eller frågesporter mellan olika lag. Då används leken som en funktionell metod och det för att skapa ett lustfyllt lärande (Lindqvist, 2002, s.15).

Barn uppfattar leken som lustfylld, dock finns där några inslag av fasta bestämmelser, som till exempel regler. I leken föreställer sig barnet eller talar om något, det betyder att den är symbolisk och kommunikativ. Lek beskrivs också som social i den kommunikativa processen. Även då barnet inte kommunicerar med en konkret person, förekommer det alltid någon fiktiv person eller någon föreställd värld att kommunicera med i leken (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007, s.21). När barnen leker lär de sig att använda språket oberoende av sammanhang, språket får en egen kraft och det blir påtagligt. Språket skapar sammanhanget, för handlingen framåt och formar lekens karaktärer eller roller. Den litterära texten får en viktig roll genom att skapa världar med handlingar och karaktärer i lekens form. Att leka med språket gör man för att förbereda skriftspråksinläringen. Förankra skriftspråket i meningsfulla sammanhang, läsning och skrivning bör vara aktiviteter som barn känner behov av när de leker (Lindqvist, 2002, s.89-90).

### **2.1.5 Pedagogens roll**

När vuxna som arbetar med barn ordnar inför en lek är det enligt Lillemyr en avgörande betydelse om de själva har en ”lekande hållning” och att de på sitt sätt att leka även är öppna, kreativa och dynamiska. Deras motivation för och engagemang i arbetet hänger ihop med detta. Att blanda sig i barns lek är nödvändigt, men man måste vara medveten om vad man gör, visa försiktighet och visa respekt för barnen och deras lek. Att rikta inblandningen mot bestämda överordnade mål kan vara klokt för just det ändamål som det handlar om exempelvis social kompetens (2002, s.258). Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson anser att läraren bör sträva

mot att i förväg skapa situationer där barns erfarenheter kan komma till sin rätt, men även i flykten bör läraren fånga situationer då de uppstår. Ifall läraren klarar av detta eller inte beror på om hon eller han är tillräckligt medveten om vad det är barnens skall utveckla sin förståelse kring. Är läraren klar över detta, finns en större möjlighet att hon utnyttjar vardagen för att problematisera de företeelser eller kritiska infallsvinklar som läraren vill att barnen skall reflektera om (2007, s.47).

Lillemyr hävdar att lek som en pedagogisk metod innebär att de vuxna måste ta barns lek på allvar. Det betyder att det är nödvändigt för lärare att ha grundläggande kunskap om barns lek och leken måste ses med respekt som "barnets värld". Hur pedagogen går in och deltar i barns lek, är beroende av vad den vuxne har för grundsyn och grundläggande uppfattningar om just barn och lek. Om pedagogen har svårt att låta barnen leka på lektionerna, för att de är osäkra och gärna vill bestämma över aktiviteten, kan detta leda till att barnens leksituation tas ifrån dem (2002, s.259). Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson menar att variation innebär att lärare utvecklar barns olika sätt att tänka, genom att olika utvecklingslägen av generalitet lyfts fram, och att visa på att det finns olika sätt att förstå ett och samma fenomen. I utvecklingspedagogiken är barns lek och lärande enligt dem oskiljbara. Då är lärarens roll att vara lyhörd och använda förmågan att ta till vara på barnens intentioner och perspektiv, men också med hjälp av variation kunna utmana barns värld. Som lärare måste vi självklart arbeta så att vi kan betrakta barnet som en helhet, där alla bitar i utvecklingen är lika betydelsefulla (2007, s.42).

Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson fortsätter att beskriva en verksamhet där läraren skapar förutsättningar, då hon arrangerar eller fångar situationer i vardagen, så att barnen skall få möjlighet att fundera och reflektera över ett särskilt innehåll. Att vara aktiv bör verkligen både lärare och barn vara för att en utveckling skall ske och för att barnets tankevärld skall utvidga sig till en ny förståelse för något. De pedagogiska situationerna förväntas då att producera en utveckling hos barnet (2007, s.43). Lek som en pedagogisk metod innebär att pedagogerna måste på ett eller ett annat sätt vara med att styra leken. Styrningen är för det mesta medveten då pedagogerna har planerat ett speciellt lektillfälle, men ibland kan den även vara spontan. Hur mycket pedagogerna skall vara med att styra måste anpassas efter flera olika omständigheter, till exempel vilken typ av lek det handlar om, vilka barn som är inblandade, hur många barn det är i gruppen, innehållet i leken och andra påverkande faktorer. Som pedagog måste man ta hänsyn till lekens egenvärde när man använder lek som metod i undervisningen och barns lärande måste man då organisera genom lek (Lillemyr, 2002, s.268).

Lek som är integrerad i skolans undervisning och som samtidigt erbjuder barnen att få ta fria initiativ, chansen att vara självständiga och möjlighet att arbeta efter sina förutsättningar, ger goda möjligheter till differentiering eller anpassad undervisning. Detta kan man se ur ett emotionellt perspektiv, där barnen får chans att hantera ångslan och bearbeta olika upplevelser. Ur ett intellektuellt perspektiv däremot kommer barnen att få använda och erhålla en full utdelning för sina olika förmågor i alla områden. Möjligheten att få leka i skolan har en viktig roll för barnens sociala fostran. I lekgruppen utvecklas exempelvis förmågan att förstå en annans perspektiv, känna omsorg om andra, socialt ansvar, acceptera gemensamma regler och så vidare. Ett av lekens alla kännetecken är motivation och därför kan leken användas metodiskt för att stimulera barnens inre motivation (Lillemyr, 2002, s.269). Längre upp i skolåldern börjar barnen att tröttna på att improvisera i lekarna. Lekvärldarna, handlingarna och rollerna måste utvecklas och blir mer intresseväckande. Det är då viktigt att barnen inspireras av texter med hög kvalitet

och att de vuxna lär barnen hur man kan dramatisera både roller och handlingar. Leken utvecklas genom att barn och vuxna planerar tillsammans och bygger upp lekvärldar, skapar handlingar och karaktärer i lekarna. Det är en lång process, där leken står i centrum, inte resultatet, vilket kan ge helt olika resultat i olika klasser eftersom både lärare och elever bestämmer hur leken skall utvecklas. Leken bör ses som en tolkning av det barn är med om, något som skapar mening (Lindqvist, 2002, s.54).

Klassrummets möblering och inredning har en betydelsefull roll då de visar vad pedagogerna har för inställning till barn och lärande. Den fysiska och psykiska miljön i klassrummet påverkar barnets kunskaps- och personlighetsutveckling. I barnens ögonhöjd skall det finnas böcker, språkstimulerande spel, laborativt material och pussel som skall inbjuda till utforskande (Lindö, 2008, s.134). Skolan är en opersonlig institution, där byggnaderna är opersonliga och är i stort behov av att förnyas. Vuxna tror att barnen är småväxta vuxna som är behov av arbetsbord, fikahörna, datahörna, men barn behöver annat än vuxna. Barn behöver miljöer som inspirerar till olika typer av verksamheter och handlingar. För att barnen skall kunna uppleva olika saker och skapa mening i olika företeelser måste det vara spännande, utforskande och upptäckande för dem (Lindqvist, 2002, s.14). Utan en kreativ, skapande och fantasifull miljö blir det inte mycket lek i en verksamhet. Detta är viktigt att tänka på då leken är social, emotionell och kognitiv, samtidigt som där alltid finns en ständig kommunikation (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, s.52).

Lärare bidrar till ett underlag med redskap som skall finnas för att stimulera och utmana barns skapande. Redskapen medför anvisningar på hur de kan användas, men det är upp till barnen att alldeles själva skapa. Utifrån barnens egna frågor bidrar lärarna med kunskap, deras tillvägagångssätt är då att stödja barnens lek och deras experimenterande. Lärarna finns tilläggliga där för barnen om de behöver hjälp med något eller om de vill fråga något. Händelser som barnen sedan är delaktiga i, blir ett underlag som pedagogerna tar upp tillsammans med barnen (Johansson & Pramling Samuelsson, 2007, s.52-53). Lillemyr beskriver att barnet använder sin fantasi och kommunicerar på flera olika sätt i leken. Genom det sociala samspelet i rollek och regellek utvecklar barn framför allt sin självuppfattning. De vuxna måste ha respekt för barns lek om den skall ge goda förutsättningar, det måste finnas olika typer av material och leksaker och verksamheten måste vara ordentligt planerad (2002, s.279).

## **2.2 Styrdokument**

Läroplanen är en förordning som fastställs av regeringen och som skall följas av alla verksamma inom skolan. I läroplanen skildras värdegrunden, uppdraget, mål och riktlinjer. Här nedan redovisas vad läroplanen framför om lek och lärande.

### **2.2.1 Läroplanen i skolan**

I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) kan man läsa att lek och skapande arbete är betydelsefulla delar i det aktiva lärandet. Alla elever skall erbjudas daglig fysisk aktivitet under hela skoldagen; det är i alla fall vad skolan skall sträva efter (Skolverket, 2006, s.5). Vidare kan man fortsätta läsa i läroplanen att leken har en stor betydelse för eleverna, särskilt under de tidiga skolåren då de inhämtar sina kunskaper (s.6).

Skolan skall bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen. Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former (s.9).

Skolan medverkar till elevernas harmoniska utveckling och strävar efter att eleverna utvecklar utforskande, nyfikenhet lust att lära. Detta skall då ske genom en balanserad och varierad konstruktion av innehåll och arbetssätt. Skolan utgör gemensamma erfarenheter och en social och kulturell värld, som skapar utgångspunkter och plats för elevernas lärande och utveckling där olika former av kunskap är delar av en helhet (s.6). Lärarna har riktlinjer som bland annat beskriver att läraren skall utöka elevernas vilja att lära och elevens tilltro till den egna förmågan och ge plats för elevens begåvning att själv skapa och använda olika uttrycksmedel (s.12).

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig (s.7).

I skolan skall eleverna möta respekt för sin person och det arbete de skapar. En givande social gemenskap som ger eleverna trygghet och lust att lära, skall skolan sträva efter. Skolan är en värld med många kunskapskällor och en förhoppning är att skolan skall skapa de bästa förutsättningarna för elevernas lärande, tänkande och kunskapsutveckling. I skolan har varje elev rätt att få utvecklas, uppleva växandets glädje och få känna tillfredställelse när man gör framsteg och bemästrar svårigheter (idem.).

## **2.3 Teoriredovisning**

Vi utgår i huvudsak från ett sociokulturellt perspektiv i vår undersökning, men presenterar även andra teorier om lek och lärande för en djupare förståelse.

### **2.3.1 Sociokulturellt perspektiv**

Det sociokulturella perspektivet handlar om sociala sammanhang. Säljö menar att ett sociokulturellt perspektiv på lärande och mänskligt handlande eller tänkande beskriver hur individer och grupper tar till sig och drar nytta av fysiska och kognitiva resurser. Samspelet mellan individen och gruppen är då i fokus (2000, s.18). Den sociokulturella synvinkeln innebär att man ser på kunskap som något socialt konstruerat och att inläringen av kunskap inte bara påverkas av den lärande individen utan även av kamrater, lärare, familj och lärandemiljön (Dysthe, 2003, s. 16). Enligt Säljö skapas lärandet genom kommunikation och det är även genom kommunikation som lärandet förs vidare till andra individer (2000, s.22). Lärandet sker i ett socialt sammanhang där språk och kommunikation är grundpelare för att lärande och tänkande skall utvecklas och ske (Dysthe, 2003, s. 48).

Centralt för sociokulturell teori är bland annat att lärandet är situerat. Detta innebär att den enskilda personen handlar utifrån sina egna lärdomar och erfarenheter och vad man medvetet eller omedvetet uppfattar att omvärlden kräver och tillåter i en viss situation (Säljö, 2000, s.128). Dysthe nämner även att växelverkan mellan barn och barn – pedagoger är avgörande för lärandet (2003, s. 41). Lärandet ses i huvudsak som socialt enligt sociokulturell teori (Säljö, 2000, s.37). Språket är grundläggande i läroprocessen och lärandet är deltagande i en praxisgemenskap som betyder att man lär tillsammans med andra genom deltagande i sociala praktiker (Dysthe, 2003, s.47). Dessutom är lärandet i en sociokulturell teori medierat. Mediering innebär att människans tänkande och föreställningar kommer från vår kultur och dess intellektuella och fysiska redskap (Säljö, 2000, s. 81).

Vygotskij redogör för den så kallade närmaste utvecklingszonen som innebär utvecklingsuppgifter som barnet kan klara av i samspel med en vuxen eller i samarbete med ett annat barn som har mer erfarenhet. Barnet kan i samarbete med den vuxne eller med en mer kompetent kompis prestera mer än den kan klara av på egen hand. Den närmaste utvecklingszonen blir då distansen mellan nivån barnet befinner sig på och det potentiella utvecklingsstadiet (Lillemyr, 2002, s. 145-146). Vygotskij menar att barnet i samarbete blir starkare och klokare än när eleven arbetar självständigt (2007, s. 331).

Pedagogiken bör inte orientera sig mot gårdagen i barnets utveckling utan mot morgondagen. Endast då kan den i inlärningsprocessen väcka liv i de utvecklingsprocesser som för närvarande ligger inom den närmaste utvecklingszonen (Vygotskij, 2007, s. 334).

## **2.3.2 Lekteorier**

Idag finns det en mångfald av teorier om lek, vilket gör det lätt att bli förvirrad. Många forskare tycker olika och teorierna fungerar annorlunda när man omsätter dem i verkligheten. Teorierna finns som hjälpmedel och alla är överens om att lek har en oerhörd viktig betydelse för barns utveckling (Hägglund 1989, s.82-83).

### **2.3.2.1 Vygotskij**

Lev Semenovich Vygotskij var professor i psykologi (Hägglund, 1989, s.36). Han menar att lek är en social process och genom lek avskiljs tänkandet från objekten. Viktiga ingredienser för lek är att de enligt Vygotskij innehåller glädje och regler (Lillemyr, 2002, s.147). Barnen blir fria från situationella hinder och i deras lek kan en pinne bli en docka (Hägglund, 1989, s.37-38).

Vygotskij hävdar också att barn i lek godtar vilka regler som helst och att de klarar av att följa besvärligare regler än de som de stöter på i vardagssituationer. Barnen blir i leken enligt Vygotskij mognare och smartare än de är i vanliga fall. Han anser att leken är grunden till barnets utveckling och att lekarna får barnen att förbättras. Genom lek skapar barnet en potentiell utvecklingszon; barnet går framåt i sin utveckling (Hägglund, 1989, s.39). Ingen lek är den andra lik menar Vygotskij och han hävdar att varje lek kräver nya lösningar av barnet. Lekar är därför lärrika och utvecklar barns sociala erfarenheter (Lindqvist, 1999, s.63). Vygotskij resonerar om att leken är utvecklande och att den underlättar barns inläring och lärande. Via lek får barnet möjlighet att skapa betydelse, skilja fantasi från verklighet och skapa påhittade situationer



(Qvarsell, 1999, s.77). I Vygotskijs grundläggande teori om lek utgår han ifrån att leken är en skapande aktivitet som inkluderar ett kreativt pedagogiskt förhållningssätt (Lindqvist, 1996, s.69).

Först vid tre års ålder kommer leken in i barns liv enligt Vygotskij, innan dess är barnet endast medveten om nuet. När barnet blir ungefär tre år sker en förändring och barnet får mer långsiktiga behov och önskningar. Många av dessa önskningar kan inte tillfredsställas och barnet hamnar i en konflikt mellan vad man vill och vad som går. Leken fungerar då som en konfliktlösare för barnet där det får utlopp för sina önskningar i leken istället för i verkligheten (Hägglund, 1989, s.37-38).

Enligt Vygotskij är barnets lek det värdefullaste redskapet, oftast betraktas lek som ett tidsfördriv eller nöje som man bara kan ägna en begränsad tid. Därför ser man oftast ett mycket litet värde i leken och anser att det är ett sätt för barn att fördriva sin tid. Vygotskij menar emellertid att lek även förekommer i djurvärlden och inte är något specifikt för människan. Leken är livsnödvändig och motsvarar barnets ålder och intresse. Barnet utför och tillägnar sig där kunskaper de iakttagit från vuxna (Lindqvist, 1996, s.61-62).

### **2.3.2.2 Piaget**

Jean Piaget intresserade sig för filosofi och psykologi och började studera mänskligt tänkande och hur det uppkommer. Han var övertygad om att man kunde utforska och klassificera intelligensens utveckling. Flertalet av sina största upptäckter gjorde han i samband med studier av barn. Stora delar av den moderna pedagogiken och psykologin grundar sig på Piagets teorier (Hägglund, 1989, s.30). Piaget var emot en lärarstyrd undervisning och drog en tydlig gräns mellan utveckling och undervisning. Han anser att barn framkallar kunskap i samspel med sin omgivning (Lillemyr, 2002, s.146). Enligt Piaget går barnets mognad före undervisningen och utvecklingen kommer tidigare än undervisningen (Lindqvist, 1999, s.263). I leken kan barn bearbeta händelser och idéer och göra dem mer förståliga (Hägglund, 1989, s.31). Piaget delar in lek i olika kategorier: övningslekar, symbollekar, regellekar och konstruktionslekar. Övningslekar är den första form av lek som framstår i människans liv. Symbollekar är dominerande hos barn från två års ålder upp till dess att de är fem-sex år. I denna form av lek använder barnet symboler som representerar något annat i deras lek. I regelleken deltar barnet i lekar tillsammans med andra där klara regler förekommer. Efterhand lär sig barnet att själv vara med och påverka reglerna i leken. Konstruktionslekar är lekar som ligger nära verkligheten, det kan vara när barnet leker affär eller doktor. Dessa lekar ligger nära den vuxna människans verksamhet (Ragnerstam, 1999, s.43-44).

### **2.3.2.3 Erikson**

Erik Homburger Erikson är psykoanalytiker och anses som en av grundarna till utvecklingspsykologin. Han anser att den sociala miljön och samspelet mellan barn måste analyseras. Genom leken kan barnen bearbeta problem och den fungerar även som en självläkningsprocess som sedan försvinner när vi människor blir äldre. Vuxna går och samtalar om plågsamma händelser medan barn leker ut dem (Hägglund, 1989, s.20-21). Erikson framhåller även hur barn i leken får fullkomlig frihet och att de i leken kan pröva oroväckande

och fängslande idéer. Han menar att i leken utvecklar barnen förmågan att föreställa sig situationer genom att använda sin fantasi (Ragnerstam, 1999, s.52-53).

Erikson beskriver att det finns olika utvecklingsstadier som barn leker på. Det första lekbeteendet benämner han som autokosmisk lek. Som innebär att barnets aktiviteter rör sig runt omkring deras egen kropp. När barnet blir lite större bygger de upp en värld med leksaker som Erikson kallar för mikrosfären. I denna sfär får barnet möjlighet att vara ifred och pyssla med sitt eget jag. Den sista värld som barnet börjar leka i då de kommer upp i förskoleåldern kallas för makrosfären. Erikson menar att denna värld delar barnen med andra och här lär sig barnen att människor inte kan behandlas som föremål. Betydelsefullt för barnen är att de får mycket tid att leka själva, eftersom det är i leken som inläringen sker och där kan barnen bearbeta känslor (Hägglund, 1989, s.22).

## 2.4 Sammanfattning

I litteraturredovisningen hävdar forskarna att det är svårt att definiera vad lek är och att det framförallt inte är lätt att formulera en allmän förklaring om begreppet lek. Lek kan variera vid olika tillfällen och den kan även uppfattas olika från person till person. Samtidigt som lek kan uppfattas som glädje kan den också tolkas som djupt allvar. Lek är en verksamhet som väcker engagemang, skapar sammanhang och utvecklar betydelse i barns liv. Forskarna redogör för att lek är väsentligt för barns utveckling, de menar att leken är viktig för att den utvecklar barnets fantasi, motorik, identitet, kreativitet, intelligens och dess sociala färdigheter. Lek är ett aktivt möte mellan barnets inre och yttre, ett naturligt sätt för barnet att anpassa sig till sin omvärld. För det mesta benämns lek som något lustfyllt, en aktivitet där barnet får möta kunskaper, lärande och förståelse av olika ting, på ett kreativt och meningsskapande sätt.

Styrdokumentet definierar inte vad lek är, utan begreppet lämnas öppet för läsaren att tolka. I skolan skall lek väcka nyfikenhet och lust att lära. Lek nämns i Läroplanen och förklaras som viktigt, framförallt under de tidiga åren i skolan. För det är då lek är betydelsefullt för barnens utveckling.

Teoriredovisningen förklarar lek utifrån ett sociokulturellt perspektiv, som anser att lek handlar om samspel, där barnen framkallar kunskap tillsammans med andra. Lek är grunden till barns utveckling, det är en verksamhet som innehåller glädje, fantasi och regler. De lekteorier som nämnts i teoriredovisningen utgör bara en minoritet av de teorier som finns att läsa om. Det kan vara förvirrande eftersom forskare tycker olika och deras teorier kan fungera olika när de tillämpas i verkligheten. Forskarna är dock överens om att lek har en viktig betydelse för barns utveckling. I lek kan barnet bearbeta händelser och problem som uppstår i deras liv.

### 3 METOD

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för de tillvägagångssätt och val vi gjort i samband med arbetets undersökning. Den metod som kommer att beskrivas är kvalitativa intervjuer, valet gjordes utifrån våra tidigare erfarenheter som har varit positiva och att just denna metod ansågs lämpligast enligt oss. Vi kommer även att redogöra för hur bearbetningen har gått till.

#### 3.1 Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie med elever och pedagoger i skolan för att ta reda på vad de har för uppfattningar om lekens betydelse för lärandet. För att på bästa sätt genomföra undersökningen anser vi att det krävs intervjuer för att kunna få fram informanternas tankar och åsikter. Patel & Davidson anser att i en kvalitativ intervju får respondenten utrymme att kunna svara med egna ord. En kvalitativ studie har en ambition av att upptäcka företeelser, tolka och beskriva olika uppfattningar om det aktuella ämnet. Detta innebär att svarsalternativen inte kan utformas i förväg och man kan inte avgöra vad som är rätt eller fel på en fråga (2003, s.78). En kvalitativ intervju är då ett arbetssätt inom forskningen, där man kopplar samman teori och empiri och låter slutsatserna stegvis växa fram. Den kvalitativa intervjun är en givande metod för att fånga upp respondentens erfarenheter och innebörder ur deras vardag. I intervjun får informanten möjlighet att förmedla sina kunskaper till andra med egna ord och ur sitt eget perspektiv (Kvale, 1997, s.70).

Det är viktigt att tänka på att valet av metod kan innebära en negativ inverkan på intervjun. För enligt Johansson & Svedner skall man inte vara alltför fokuserad på att ställa frågorna i den ordning man tidigare bestämt. Frågorna kan variera från intervju till intervju eftersom informanterna svarar olika och har olika aspekter att ta upp. Det är då viktigt att det ges utrymme för respondenterna att själva diskutera kring ämnet. I och med att intervjupersonerna får diskutera fritt kring det utvalda ämnet får vi författare varierad datainsamling om elevernas och pedagogernas uppfattningar som svarar mot undersökningens syfte och problemformulering (2006, s.43). Kvale menar att samtalet är ett sätt att införskaffa kunskap, dels via den sociala världen, dels då samtalsämnet innehåll omvandlas till ny kunskap (1997, s.15-16).

Patel & Davidson hävdar att både intervjuer och enkäter, är frågeformulär som används för att samla information som bygger på frågor. Dessa tekniker har en del gemensamt, men också delar som skiljer dem åt. Intervjuer är personliga då intervjuaren träffar intervjupersonen och genomför intervjun. Enkäter är oftast i form av formulär som skickas per post, men tillfällen finns också då man besöker den person som skall fylla i formuläret (2003, s.69). Vi föredrar intervjuer då de är personliga och inte innehåller frågor med fasta svarsalternativ. Under intervjuerna får vi också möjlighet att ställa många olika följdfrågor, vilket inte är möjligt vid en enkätundersökning. Ytterligare en fördel med intervjuer är att intervjuaren under samtalet får möjlighet att summera respondentens åsikter och testa vad informanten tycker om denna tolkning. Samtalet i en kvalitativ intervju innebär att intervjuare och respondenter är medskapare. Vidare förklarar Patel & Davidson att det är en fördel om den som skall göra en kvalitativ intervju har förkunskaper om det område som skall studeras (2003, s.79).

### 3.2 Urval

Vår undersökningsgrupp är fördelad på två olika skolor som tidigare är kända av oss, då de har varit våra verksamhetsförlagda utbildningsplatser. Tanken bakom att vi valde våra verksamhetsförlagda utbildningsplatser var för att vi ville få ett så bra resultat som möjligt genom att möta barnen och pedagogerna i en trygg och känd miljö. Kvale beskriver att en känd miljö påverkar intervjupersonerna och om vi intervjuare väljer att genomföra undersökningen i deras miljö får vi en bättre förståelse till de svar som respondenterna ger oss (1997, s.92). För oss var det också viktigt att barnen och pedagogerna kände tillit till oss under intervjuerna och att det fanns en god ömsesidig social kontakt. Därför valde vi informanter som vi var tidigare bekanta med och som vi visste hade mycket information att delge oss. Doverborg & Pramling Samuelsson anser att om man har god kontakt med barnen blir förutsättningarna större att de vill dela med sig och berätta sina tankar (2000, s.27).

Skolorna har en geografisk spridning, då den ena skolan ligger i en storstad och den andra skolan ligger på landet några mil söder om storstaden. Vi har fokuserat oss på tio barn i årskurs tre och åtta pedagoger i skolans tidigare årskurser. Det har inte förekommit några bortfall i våra intervjugrupper. Barnen består av fem pojkar respektive fem flickor och är fördelade med fem elever på vardera skola. Pedagogerna är endast kvinnliga då det är en majoritet av kvinnor på båda skolorna. Åtta pedagoger intervjuades sammanlagt på de två skolorna. För att få så varierad intervjudata som möjligt och för att kunna göra jämförelser, valde vi att intervjua pedagoger från förskoleklass till årskurs tre. När man skall välja intervjupersoner anser Johansson & Svedner att det är lämpligast att ta med personer med olika erfarenhetsbakgrunder, eftersom då ökar sannolikt chansen att finna de viktigaste uppfattningarna och varianterna dem emellan (2006, s.51).

I vår undersökning har vi valt att fingera informanternas namn för att värna om deras integritet och deras rätt till anonymitet. Här följer en kort presentation av intervjupersonerna som medverkat i undersökningen:

*Jessica (40 år)* och *Linda (61 år)* arbetar med årskurs tre i storstaden. På samma skola i förskoleklassen arbetar *Mikaela (52 år)* och *Isabelle (28 år)*. Eleverna i storstaden som vi har intervjuat heter *Matilda, Elvira, Telma, Liam* och *Sebastian*

*Mona (40 år)* arbetar på landet i årskurs tre. Som arbetskamrater har hon *Camilla (45 år)*, *Fanny (23 år)* och *Lina (28 år)* som jobbar i en integrerad årskurs ett-tvåa. På landet har vi intervjuat barnen *Melker, Josefine, Meja, Anton* och *Frank*.

### 3.3 Genomförande

Inför vår undersökning förberedde vi oss genom att läsa relevant litteratur inom vårt område och inskaffa information om den kvalitativa intervjuemetoden. Vi utarbetade en intervjuguide som grund till intervjuerna (bilaga 1). Detta för att täcka upp alla aspekter i vår frågeställning. Samtidigt var det viktigt att inte frågorna blev för många. För enligt Patel & Davidson finns det ofta en tendens till detta, vilket gör det tröttsamt för personerna som skall intervjuas (2003, s.82). Vår intervjuguide innehöll öppna frågor som på ett effektivt sätt gav både barnen och pedagogerna möjligheten att tänka efter. Fördelen med kvalitativa intervjuer är enligt Kvale deras öppenhet, då man kommer åt respondenternas tankar och uppfattningar (1997, s.82).

I god tid kontaktade vi intervjupersonerna och frågade om det fanns möjlighet för oss att göra intervjuer på skolorna. Vi förklarade samtidigt vårt syfte med undersökningen, bestämde tid och plats tillsammans med pedagogerna. Föräldrarna fick en skriftlig förfrågan där vi bad om tillstånd att deras barn fick delta i intervjuerna (bilaga 2). Det skriftliga tillståndet som vi gav till föräldrarna har skapats utifrån en mall som vi har hämtat från Kursportalen (Göteborgs Universitet, 2010) och som sedan har modifierats om så att innehållet stämmer överens med våra förutsättningar inför intervjuerna.

Samtliga intervjuer gjordes individuellt på en avskild plats på skolorna, där vi kunde sitta ostörda och lugnt samtala om lekens betydelse för lärandet. I vår datainsamling har vi använt oss av ljudupptagning via en videokamera och en mp3-spelare. Johansson & Svedner anser att man i samband med kvalitativa intervjuer bör spela in dem och att det då är viktigt att be informanterna om tillstånd och intyga att ingen annan kommer att lyssna på inspelningarna (2006, s.44). Inspelning av intervjuerna ansåg vi vara nödvändigt för att vi skulle kunna få med allt som barnen och pedagogerna säger, men även också att vi intervjuare hela tiden skulle ha ögonkontakt med respondenterna. Intervjuerna spelades in för att vi skulle kunna gå tillbaka och lyssna på det under transkriberingen och för att vi inte skulle missa något, då det är svårt att hinna skriva ner allt som barnen och pedagogerna säger. När det gäller barnen anser Doverborg & Pramling att det praktiskt taget är omöjligt att kunna anteckna allt som barnen säger under en intervju. Man hinner då endast skriva ner delar av vad barnen säger och att dessa bristfälliga intervjudata påverkar analysens kvalitet (2000, s.26). Vi antar att det gäller samma då man intervjuar vuxna.

Patel & Davidson menar dock att det finns nackdelar med ljudinspelningar. Närvaron av ljudinspelaren kan påverka svaren man får. Eftersom respondenterna börjar prata mer spontant när man stänger av ljudinspelaren och att de inte längre försöker ge ett så gott intryck som möjligt (2003, s.83). Detta är emellertid inget vi märkte av i våra intervjuer. En annan nackdel med ljudinspelningar är efteråt då det är tidskrävande att skriva ut intervjuerna. Att transkribera ljudupptagningarna ansåg vi vara krävande, men det var av större vikt än att bara försöka anteckna under intervjuerna.

### **3.4 Bearbetning av data**

Vi har i efterhand skrivit ut ljudinspelningarna från intervjuerna och har sedan tillsammans sammanställt dem för att kunna få en överblick av barnens och pedagogernas uppfattningar om lekens betydelse för lärandet. Transkriberingen har skett så ordagrant som möjligt, men när vi sedan använt oss av materialet i arbetet har vi gjort en viss språklig bearbetning för att öka läsbarheten. Det insamlade materialet av våra undersökningar läste vi igenom vid upprepade tillfällen och sökte efter återkommande teman. Likheter och skillnader ansåg vi också vara relevanta i bearbetningen. De teman vi fann klippte vi ut och kategoriserade under olika rubriker som vi ansåg ha betydelse för vår undersökning. Kvale betonar då att man i tematiseringen klargör undersökningens innehåll och syfte (1997, s.95). I resultatredovisningen kommer vi att redogöra för barnens och pedagogernas uppfattningar med hjälp av citat för att tydliggöra innebörden.

Samtidigt som vi transkriberade och bearbetade intervjuarna insåg vi att det saknades följdfrågor till några frågor som vi hade velat veta mer om. Vissa svar från respondenterna hade vi kunnat följa upp med andra frågor och hade då kanske fått mer varierande svar. Ibland var vi nog för inriktade på intervjuguiden och för angelägna att få svar på frågorna. Vi hade kunnat göra undersökningen annorlunda, genom att observera barnen och pedagogerna istället för att enbart intervjua dem. Då hade vi rent praktiskt kunnat se barnens och pedagogernas lek i lärandet. Men förslaget om att använda oss av två metoder hade inte varit möjlig eftersom tiden var alltför knapp.

### **3.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet**

Tolkningar som man gör har en central roll i undersökningens validitet, menar Patel & Davidson (2003, s.103). Deras definition av validitet är att man undersöker det som avses att undersöka och reliabilitet är hur man gör det på ett tillförlitligt sätt. Johansson & Svedner beskriver att validitet är då man tittar om resultaten ger en sann bild av det som undersökts (2006, s.108). Vi anser oss ha en god validitet, då vi har lyckats undersöka det som vi hade för avsikt att mäta och fått svar på våra frågeställningar och därmed fått ett giltigt resultat.

Vårt tillvägagångssätt har varit i intervjuform och borde ge en god reliabilitet. Respondenternas svar har förmodligen inte påverkats av oss intervjuare och deras svar är förhoppningsvis också sanningsenliga. Enligt Patel & Davidson bör reliabiliteten ses mot bakgrunden av situationen som föreligger vid undersökningstillfället (2003, s.103). Vidare förklarar Johansson & Svedner reliabilitet som då man tittar på intervjumetodens mätnoggrannhet (2006, s.108). Med en observation av barnens och pedagogens användning av lek i lärandet hade kunnat vara ett alternativ som gett högre reliabilitet, för då kunde man verkligen ha sett hur barnen och pedagogerna använder leken i skolverksamheten. Samtidigt så har eventuellt miljön och ibland uteblivna följdfrågor gett en mindre god validitet, då svaren kanske hade kunnat tolkas något annorlunda i fall fler intervjudata kunnat säkras.

I vilken grad resultatet kan generaliseras, gälla för mer än det underlag som använts är vad generaliseringsbarhet innebär enligt Johansson & Svedner (2006, s.108). Enligt Patel & Davidson är generaliseringsbarhet då man ser efter om resultatet gäller för andra individer än de som förekom i undersökningen (2003, s.54). Vi är väl medvetna om att resultatet endast stämmer överens med de respondenter som vi har intervjuat. Därför kan man inte göra en generalisering då resultatet bara gäller vår urvalsgrupp. Däremot kan läsaren kanske bedöma generaliserbarheten av resultaten i ljuset av sina erfarenheter.

### **3.6 Etiskt ställningstagande**

Alla uppgifter som vi har tagit del av från barnen och pedagogerna har vi behandlat konfidentiellt, och att vi redogjorde noga för respondenternas om att deras anonymitet skulle skyddas. Kvale betonar vikten av konfidentialitet i forskning då man måste tänka på att skydda informanternas privatliv, genom att fingera namn och identifierande drag (1997, s.109). Detta gäller även då vi valt att skydda skolorna, genom att beskriva dem på ett övergripande sätt och på så sätt går det inte att identifiera de i studien ingående skolorna.

Vi har haft Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) i åtanke där man understryker att människans frihet och integritet skall beaktas (Skolverket, 2006, s.3). Pedagogerna och eleverna har deltagit helt frivilligt i intervjuerna; de har alltså när som helst kunnat avbryta intervjuerna eller hoppa över en eller flera frågor om de så önskat. Johansson & Svedner belyser respektens betydelse för de personer som deltar i undersökningen. Deltagarna måste tydligt informeras om studiens syfte, de skall också ha fått tillfälle att ge sitt samtycke och de skall när som helst kunna avbryta sitt medverkande (2006, s.29). Läroplanen (Lpo94) beskriver även att alla elever oavsett kön skall få uttrycka vad de känner och tänker. Det är då viktigt att främja kvinnor och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket, 2006, s.4).

I ett förebyggande syfte att skydda de inblandade så har kameran endast använts till inspelning av ljud, inte bild. Kameran har vid intervjuerna ställts i centrum men motivet har riktats bort från barnen och pedagogerna för att inte få med dem på bild. Ljudinspelningarna och transkriberingarna har vi efter bearbetning raderat och slängt för materialet har endast använts för detta examensarbete.

## 4 RESULTAT

I följande avsnitt kommer vi att redovisa resultatet av våra intervjuer. Vi har i vår bearbetning analyserat pedagogernas och barnens uppfattningar utgående från våra frågeställningar.

- Vad innebär lek som ett pedagogisk redskap i verksamheten?
- Vilken påverkan har lek på elevernas lärande?
- Vilka är pedagogernas och elevernas uppfattningar om lek i undervisningen?

Redogörelsen kommer att presenteras först utifrån pedagogernas uppfattningar och därefter elevernas. Utifrån respondenternas svar har vi sedan sammanställt olika kategorier och teman. Vi avslutar de båda resultatredovisningarna (4.1 och 4.2) med varsin sammanfattning, där de viktigaste aspekterna summeras.

Den geografiska spridningen kommer inte att jämföras i denna redovisning, på grund av att det inte har visats några tydliga skillnader bland pedagogerna och elevernas uppfattningar, därför är informanternas definition allmän i denna redogörelse. Samma företeelse gäller även elevernas kön, flickorna och pojkarnas uppfattningar skiljer sig inte åt och därför presenteras alla i en allmän definition.

### 4.1 Pedagogernas uppfattningar

Här nedan redogör vi för pedagogernas åsikter, utefter de svar vi fick under intervjuerna. En viss grad av överlappningar förekommer eftersom olika teman kan innehålla delvis relevanta och gemensamma intervjudata. De intervjufrågor vi använt oss av är följande:

- Vad är lek för dig?
- Använder du dig av lek i verksamheten? När, var, hur, varför?
- Hur skulle du vilja använda leken i din verksamhet?
- Är lek viktig för elevernas lärande och hur tror du den påverkar lärandet?
- Varför skall man använda leken i verksamheten?
- Har du fått någon utbildning/fortbildning om lek?

#### 4.1.1 Vad är lek?

Pedagogerna anser att man som lärare kan definiera lek med många olika begrepp, särskilt samarbete, respekt, fantasi, roligt, barnens arbete och kunskap. Det mest väsentliga är att lek ses som något roligt och utspelar sig i samspel med andra. Fantasi är också något som sätter stor prägel på vad lek handlar om. Genom att använda fantasin som ett hjälpmedel i leken anser pedagogerna att de lättare får med eleverna i undervisningen och gör deras ”vanliga” arbete roligare. Pedagogernas uppfattning är att barnen bearbetar sina erfarenheter och upplevelser i leken. Alla är överens om att lek är något som är roligt, men att de samtidigt vill att leken skall ge någonting i pedagogiskt syfte. De menar att lek är mycket viktig för barnens lärande.

Jag tycker lek är när flera av barnen är tillsammans och gör något som de tycker är roligt (Mona, årskurs 3).



Det är en möjlighet att vara med om saker man upplevt tidigare, om och om igen. Ett tillfälle att i fantasins värld vara med om sådant man aldrig upplevt på riktigt (Camilla, årskurs 1-2).

Lek är kul, det är alltid kul. Lek är inte alltid på blodigaste allvar, utan där är det viktigaste att man har skoj (Jessica, årskurs 3).

Det som skiljer pedagogerna åt är att lärarna i förskoleklassen tycker att allt som barnen gör är lek. Att man som pedagog kan göra saker på ett roligt och spännande sätt för barnen och att lärarna ser betydelsen i barns fria lek, det är vad leken innebär för dem. Både Mikaela och Isabelle i förskoleklassen tycker att lek för dem handlar om både ”styrd” och fri lek. Styrd lek då de sätter gränser och har grundläggande regler, kan kontrasteras mot fri lek där barnen själva får styra över sin egen lek och där de vuxna inte blandar sig i. De övriga pedagogerna ser inte fri lek alls som en del av deras lekuppfattning.

Lek är barnens arbete, oavsett vad de gör, om de leker med leksaker eller om de jobbar med skrivandet eller tänkandet (Mikaela, förskoleklass).

Lek är det vi hela tiden arbetar med, allt är lek i förskoleklassen. Skolan är deras arbetsplats och leken är deras arbete (Isabelle, förskoleklass).

För mig är lek allt som barnen jobbar med och även den fria leken. Jag tror att barnen ser att lek bara är den fria leken, då barnen själva får göra vad de vill. Det tror jag att barnen ser som lek för dem. Barnen ser tyvärr bara den lilla delen (Mikaela, förskoleklass).

#### **4.1.2 Lek som pedagogiskt redskap**

Lek använder pedagogerna för det mesta då de vill lära eleverna något på ett så lekfullt sätt som möjligt, lärarna förser eleverna med material som skall stimulera deras nyfikenhet och lust att lära. Pedagogerna ser ett samband mellan lek och lärande, de menar att när barnen leker blir de glada och det blir då lättare för dem att lära in ny kunskap. Användningen av lek ser lärarna som ett verktyg eftersom de anser att det är ett mycket viktigt sätt för barnen att ta emot och bearbeta kunskap.

Leken sporrar ju eleverna och så fort eleverna märker att det är någonting som är lek, då är de med på noterna på ett helt annat sätt (Linda, årskurs 3).

Det är mycket lättare att få fram bra resultat med ett lekfullt inlärningsätt. Jag använder mig av lek, dels för att barnen skall ha roligt, dels för att deras lärande blir enklare (Jessica, årskurs 3).

Elever lär på olika sätt, blir det bara teoretiskt tror jag att många elever tappar intresset. Jag tror att leken är väldigt viktig för lärandet, speciellt för de yngre eleverna (Mona, årskurs 3).

#### 4.1.2.1 Lek är intresseväckande och stimulerande

Pedagogerna använder lek för att stimulera elevernas nyfikenhet och väcka deras intresse, så att lärarna får med dem på noterna. Med hjälp av lek tar man bort allvaret i lärandet, det tycker lärarna är mycket bra. Speciellt då lärarna tycker att när de levandegör undervisningen och kunskapen för eleverna försvinner allvaret och det blir lättare för eleverna att lära sig och även motivationen ökar. I vissa tillfällen används leken för att göra undervisningen så konkret som möjligt, för att underlätta lärandet. Lärarna ser leken som en möjlighet för eleverna att bearbeta och hantera känslor och upplevelser av utanförskap, familjeangelägenheter, världsnyheter eller liknande.

Leken kan vara ett sätt för barnen att hantera saker som händer i deras vardag (Fanny, årskurs 1-2).

Jag tycker barnen lär sig bättre, när jag lär ut på ett roligt sätt och då blir genast deras uppmärksamhet också bättre (Isabelle, förskoleklass).

Vi lärare har som mål att väcka elevernas intresse så att de får lust att lära och vi måste dessutom hitta saker som intresserar dem, leken kan då vara ett bra hjälpmedel att förtrolla deras uppmärksamhet. Allt som är spännande är mycket lättare för eleverna att ta till sig (Mona, årskurs 3).

#### 4.1.2.2 Skillnader och utmärkande drag

Det som utmärker pedagogerna i förskoleklassen är att de använder sig av leken i alla situationer under hela dagen. Skoldagen är alltid en form av lek för förskoleklass eleverna. För de övriga pedagogerna ses leken som ett hjälpmedel mest i vissa specifika ämnen, nämligen matematik, svenska, livskunskap och idrott. Lärarna i förskoleklassen och de lärare som undervisar i ett-tvåan skiljer sig från de andra pedagogerna i synen om rollspelets betydelse. De anser att man som lärare kan bearbeta det man arbetar med genom att inta arbetsområdets olika karaktärer, testa rollerna och spela upp för varandra. Ett exempel kan vara om eleverna läser en speciell bok i svenskan och sedan rollsätter karaktärerna. Dock ser alla pedagogerna vikten med att leka både inne och ute som något mycket betydelsefullt för elevernas lärande.

När jag har årskurs ett kommer leken in mycket mer och där leks det hela tiden. Jag har handdockor och jag föreställer mig själv som till exempel: en katt som pratar med barnen. Allting för att locka barnen till att vara med och då leker även jag (Lina, årskurs 1-2).

Barn behöver använda olika sinnen för att integrera ny kunskap med sådant man redan kan (Linda, årskurs 3).

Under en matematiklektion gjorde jag några uppgifter på ett lekfullt sätt. På rasten som var innan lektionen hoppade eleverna ”hage”. Jag tog tillvara på situationen och gick ut med eleverna igen. De fick då i uppgift att måla en egen ”hage” och dessutom mäta den. På så sätt använder jag mig av leken även ute (Jessica, årskurs 3).

### 4.1.3 Lekens påverkan för elevernas lärande

Samtliga pedagoger upplever att leken har en positiv påverkan på elevernas lärande, speciellt för att man får med sig eleverna på ett helt annat sätt och för att de blir motiverade på att lära sig. Det är även positivt då eleverna tycker något är roligt, upplever det som spännande och att de förhoppningsvis får möjligheten till en aha-upplevelse. Pedagogerna menar att barn inte alltid är medvetna om att de lär sig något, för om man skulle fråga dem så skulle de inte svara att de lärt sig något samtidigt. Syftet enligt lärarna är att eleverna skall lära sig något i alla lekar, men det är pedagogerna som måste sätta målen.

Eleverna skall också uppleva leken sådan att de tycker lektillfället är roligt, så att de inte står där och säger: ”nej, det vill inte jag göra”. Utan i stället är min önskan att de skall tycka: ”ja, det här tycker jag är kul, det vill jag vara med på” (Linda, årskurs 3).

Om det är roligt så går allting mycket lättare, man behöver inte alltid leka en lek. Utan mattspel, ordbingo, staffetskrivning är också lek som påverkar eleverna positivt, då de lär sig samtidigt som de har roligt. Kanske till och med utan att förstå att de faktiskt lär sig (Camilla, årskurs 1-2).

#### 4.1.3.1 Teoretisk inläring – lek som strategi

Pedagogerna menar att det i varje klass finns barn som har svårt att enbart ta till sig teoretiska kunskaper. Vissa elever lär sig enbart då de får möjlighet att leka och utföra vissa moment praktiskt. Leken ger då alla möjligheten att få chans att lära in saker och ting på ett alternativt sätt.

Det gäller att genom leken kunna nästan lura in eleverna på rätt sätt. Jag tänker exempelvis på en elev som man får lirka med när det gäller läsning. Olika lekar får jag testa för att lättare synliggöra det vi läser om. Eleven får experimentera med lappar, ord och placeringar utifrån ordens innebörd. Det blir en lek som gör att eleven tycker det är kul att läsa (Lina, årskurs 1-2).

Leken ger mer lust åt inläringen och tar med hela barnet, inte bara huvudet. Det blir som ett avbrott och som omväxling till alla ord (Camilla, årskurs 1-2)

#### 4.1.3.2 Social kompetens

Den största färdighet som lek påverkar i elevernas lärande är den sociala kompetensen. Lärarna anser att lek påverkar den sociala kontakten väldigt mycket, för när de samarbetar skapar de en social kompetens, både i samspelet eleverna emellan och även med vuxna. Leken påverkar barnen hur man är mot varandra, hur man uppför sig i en grupp, att visa hänsyn och respektera de grundläggande värden som finns.

Barnen lär sig av varandra hela tiden samtidigt som de samarbetar, genom att leka tillsammans lär sig eleverna förstå och respektera varandra (Fanny, årskurs 1-2).

Leken använder jag för att det är barnens sätt att ta emot kunskap om jag som vuxen använder det, men även när de lär sig av varandra. Så leken handlar om att barnen tar emot kunskap i sitt lärande, både socialt och på alla andra kunskapsmässiga områden (Mikaela, förskoleklass).

#### **4.1.3.3 Allmän och specifik påverkan**

Enligt pedagogerna i förskoleklassen är leken det viktigaste av allt i skolverksamheten, den påverkar eleverna hela tiden eftersom leken är en del av lärandet. De övriga pedagogerna skiljer sig från lärarna i förskoleklassen för att de ser lekens största påverkan på vissa specifika områden och inte som en helhet.

Leken är det viktigaste av allt, det är där barnen lär sig hela tiden. Det är viktigt tycker jag, jätteviktigt (Isabelle, förskoleklass)

Jag använder mig av leken mest i svenska och matematik, för att jag tycker det är svårt att få in leken i de andra ämnena (Mona, årskurs 3).

#### **4.1.4 Hinder för lek i lärandet**

Att använda lek som ett pedagogiskt redskap kan innebära komplikationer och hinder i verksamheten. Pedagogerna upplever att det inte finns tillräckligt med stora lokaler och att elevgrupperna är för stora för att tillämpa lek i lärandet i den utsträckning som är önskvärd. Alla lärarna känner att det ofta handlar om tid, de känner sig allmänt stressade och det leder till att de inte riktigt tar sig tid att använda lek som ett komplement till deras "vanliga" undervisning. Lärarna i årskurs tre är framför allt tidspressade på grund av att det finns många andra faktorer som påverkar, särskilt de nationella proven som genomförs på vårterminen och de målsättningar som deras elever måste uppnå innan skolårets slut. Stressen påverkar även pedagogerna, eftersom de anser att de i den "vanliga" undervisningen är upptagna med sina andra arbetsuppgifter och är då för bekväma att ta sig tid att integrera leken i lärandet. En lärare lyfter fram lokalernas utseende och antalet barn som ett hinder.

Jag skulle kunna vilja använda lek mer än vi gör, men sen är det beroende på vad man har för lokaler och på hur många barn man har. För när man leker så blir det oftast stimmigt och de stöjar för att de tycker att det är roligt och då blir de även högljudda. När man sitter med 27 barn då blir det svårare. Så jag skulle vilja använda leken mycket mer, jag använder det alldeles för lite egentligen (Linda, årskurs 3).

##### **4.1.4.1 Svårt att använda lek ju äldre eleverna blir**

Pedagogerna är noga med att påpeka att man måste värna om leken, men påpekar samtidigt att ju äldre eleverna blir desto mindre leker de. En av lärarna beskriver ett exempel då hon tidigare har haft årskurs fem, där var leken nästan farlig för eleverna och rollekar var något eleverna aldrig skulle få för sig att göra. Hon förklarar att de äldre eleverna hade en form av distans till lek, då lek inte är någonting man gör när man går i femman. Detta tolkar hon som att eleverna var rädda för att göra bort sig. De flesta pedagogerna förklarar att man måste bevaka leken från

förskoleklassen och årskurs ett, för att eleverna skall få med sig leken på ett positivt sätt då de blir äldre. För eleverna har på något sätt förutfattade meningar om att det inte skall lekas när de uppnår en viss ålder. Lärarna anser dessutom att det blir svårare att hitta på lekar för eleverna ju äldre de blir.

Man önskar att man kunde bevara att eleverna fortsatte att leka genom hela skolgången (Isabelle, förskoleklass)

Det blir mindre lek ju äldre barnen blir, tyvärr. Det skulle det inte vara. Man skulle nog vara lite mer lekfull med barnen tror jag. Det blir dessutom mycket svårare för oss lärare att hitta på lekar som passar barnen i just den åldern de befinner sig i (Lina, årskurs 1-2).

#### **4.1.4.2 Brist på kompetens och material**

Alla lärarna är överens om att det största hindret för att använda lek i deras verksamhet är för att de saknar teoretiska kunskaper om lekens betydelse för lärandet. Pedagogerna i förskoleklassen anser att de i sin verksamhet använder tillräckligt mycket lek, men att de gärna skulle vilja ha mer utbildning om lekens effekter på barnens lärande. Många av lärarna berättar att de har några få böcker om lek, men att de är svårlästa och innehållet är komplicerat att omsätta i praktiken. Pedagogerna i årskurs tre anser att de flesta böcker som de har tagit del av om lek riktar sig till de yngre barnen. De tycker att det borde finnas läroböcker om lek för äldre barn, men det finns det tyvärr inte. Gemensamt för alla lärare är att de väldigt gärna vill ha mer utbildning om lekens betydelse för barns lärande, speciellt nu efter att denna studie väckt deras intresse om lek som ett pedagogiskt redskap.

Jag tror att man behöver konkreta idéer, inte sitta och läsa massa böcker. Jag önskar att vi skulle ha en hel lekdag, med massor av stationer med olika uppgifter. Då får man idéer av mer konkreta tips. Vi är som barnen, vi behöver också ha ett lekfullt och lustfyllt lärande. Det borde finnas en dvd med praktiska övningar. Får vi pedagoger inte ett lustfyllt lärande så blir det att böckerna ligger i högar (Jessica, årskurs 3).

#### **4.1.5 Sammanfattning av pedagogernas uppfattningar**

Samtliga pedagoger i undersökningen anser att lek är mycket viktigt för barns lärande. Deras uppfattning innebär att lek är ett utmärkt komplement till deras dagliga undervisning eftersom leken är en betydelsefull grund för inläring och utveckling av elevers lärande. Pedagogerna är överens om att lek är någonting lustfyllt och roligt. Leken betraktar de som ett praktiskt hjälpmedel då de eftersträvar att konkretisera lärandet för att stimulera eleverna på ett sätt som sätter fart på deras nyfikenhet. Alla lärarna saknar utbildning om lekens betydelse för lärandet och önskar mer praktiska övningar som de kan omsätta i undervisningen. De är också överens om att lek är svårare att integrera i verksamheten ju äldre eleverna blir och dessutom hitta något som motiverar eleverna. Skillnaden mellan pedagogerna i förskoleklassen och de övriga lärarnas uppfattningar är att allt anses som lek i förskoleklassen, medan de övriga pedagogerna ser leken som enbart ett pedagogiskt redskap inom vissa specifika områden.

## 4.2 Elevernas uppfattningar

Här nedan redogör vi för elevernas åsikter, utefter de svar vi fick under intervjuerna med barnen i årskurs tre. Även här kan det förekomma vissa överlappningar i texten då tematiseringarna delvis går in i varandra. De intervjufrågor vi använt oss av är följande:

- Vad är lek för dig och är det bra att kunna leka?
- När, var, hur och varför leker du?
- Tror du att man kan lära sig något när man leker?
- Kan man leka på lektionerna och lära sig något samtidigt?
- Hur skulle du vilja leka på lektionerna?
- Vad tycker du om mer lek på lektionerna, skulle du vilja ha det?
- Är lek viktigt för att du skall lära dig något eller viktigt för något annat?

### 4.2.1 Vad är lek?

Eleverna är helt överens om att lek är något som är roligt och de leker oftast bara för att det är kul. Lek är något barnen gör tillsammans med kompisar eller då de vill vara själva, vilket sker både inomhus och utomhus. Enligt elevernas uppfattningar är lek något som de gör på fritiden efter skolan. När barnen är i skolan leker de mest på rasterna men även på fritids för dem som går där på eftermiddagarna. Eleverna associerar lek med fantasi, som de ofta använder i sina lekar på många olika sätt.

Lek är när man leker med kompisar. När man inte slåss och bråkar. Att allt skall vara bra. Att det är en lek som alla vill leka och att alla får vara med, det är en bra lek för mig. Man kan ha fantasi och leka med sig själv. Man träffar nya kompisar och då kan alla leka (Sebastian).

Mina föräldrar tycker inte om att leka. Jag skulle önska att vuxna lekte mer med oss barn, vi tycker faktiskt att det är roligt när ni gör saker med oss och är med och leker (Anton).

Lek är när man har roligt och gör något skoj med sina kompisar, som jag, jag har två kompisar som jag brukar leka med. Man leker för att man gillar att ha skoj, för att man alltid hittar på något nytt varje dag (Liam).

Lek för mig är, lek är att jag tycker det är roligt när man leker. Lek för mig är alltså allt möjligt och det är bra för att jag inte skall sitta hemma och ha tråkigt, för att jag skall göra något istället för att bara kolla på tv hela dagen (Telma).

#### 4.2.1.1 Olika varianter av lekar

När eleverna skulle beskriva vad lek är för dem så berättar de att lek är då de leker olika slags rollekar. Återigen nämner eleverna fantasin som en del i leken, i detta fall använder de fantasin då de hittar på sina lekar. ”Mamma, pappa, barn” är en lek som de flesta eleverna ser som en typisk rollek, där de själva får hitta på handlingen och de olika karaktärernas egenskaper. Många av barnen anser att man kan leka på många olika sätt och att det bara är att använda fantasin så

leker man. Ett flertal av eleverna nämner dessutom att man kan leka en och samma lek på olika sätt, man ändrar bara på reglerna. Barnen tycker även att lek är då man leker ”vanliga” lekar, som till exempel: ”Jage”, ”Kurragömma”, ”Katt och råtta” med mera. Olika aktiviteter som fotboll, hockey, bandy och andra sporter ser barnen också som en lek. Eleverna berättar att många av dem föredrar att leka fotboll på rasterna, men det är mest killarna som har denna åsikt. Tjejerna berättar att de hellre håller sig till fantasi- och rollekar.

När man leker så gör man ju massa olika saker, för vissa personer kan lek vara att göra olika grejer med papper och för andra spela sporter. För mig är det nog fantasilekar som är lek, fantasin. Med mina två kompisar brukar vi göra fantasilekar, nästan som rollekar (Liam).

Man leker olika lekar, man kan leka ”Jage”, ”Saxen klipper” eller så kan man spela ”King”. Det kanske finns två olika regler på en lek och så kan man leka den leken på olika sätt (Frank).

Lek är liksom att jag gillar att leka ”Wildkids”, för då tävlar man. Man kan leka ”Mamma, pappa, barn”. Jag gillar att tävla, jag är ganska tävlingsinriktad. Hoppa rep och spela ”Twister” kan man också göra (Telma).

Jag leker olika lekar, man typ hittar på något och sen så börjar man leka. Jag gör inte på något annat sätt, jag brukar hitta på och sen så leker jag. Man kan leka annorlunda och vanligt, man kan vara olika personer när man leker (Matilda).

#### **4.2.1.2 Lek med figurer och annat material**

Barnens uppfattningar om vad lek är handlar också om olika figurer som de tar hjälp av då de leker. Det kan handla om figurer som de sett på tv eller på någon film, eller någon ny leksak eller något nytt dataspel. Eleverna använder sig av material som finns i deras närhet och som de snabbt kommer åt. Utomhusleksaker i form av till exempel hopprep, fotbollar, cyklar är material som används flitigt enligt barnen.

Lek det är när man leker och har roligt typ med bilar eller med lego, det är lek för mig. Att man får leka, rita, man får leka med gubbar och med lego. Vi brukar mest leka med osynliga grejer, osynligt material. Vi använder inga leksaker utan vi leker mest med saker vi hittat på (Elvira).

Jag tar något som jag gillar och så gör jag det och så har jag kul. Jag använder mig av en väv när jag väver på fritids, det tycker jag är ganska kul. Lego är också kul. Jag och en kompis leker att vi är tecknade figurer, då får vi välja varsin gubbe som man vill vara och sen så börjar vi leka (Melker).

Man kan leka restaurang och då kan man ta en hink och fylla den med vatten och ta en gren och röra om. Man kan låtsas att skolgårdens träd är ett hus och stenarna är ens granne. Jag leker tillsammans med andra och ibland själv. När jag leker själv så leker jag att jag äger en restaurang eller ett bageri (Telma).

## 4.2.2 Elevernas lek och lärande

Samtliga elever anser att de lär sig något när de leker, men till en början var de väldigt osäkra på vad de egentligen lär sig. Framförallt tyckte eleverna att det var svårt att sätta ord på vad de lär sig i leken, men till slut kom de i alla fall fram till att de är säkra på att man lär sig. Ju längre samtalet pågick desto mer utvecklades barnens uppfattningar, de kom då fram till att de lär sig olika färdigheter och utvecklar kunskaper i olika ämnen när de leker. Många av barnen nämner även att lek är bra då den sker utomhus, eftersom de får frisk luft och får chansen att göra sig av med en massa energi.

Ja, jag tror att man lär sig något när man leker, typ ifall man leker något så kan man göra det sen igen. Jag tror inte man kan leka och lära sig något viktigt. Om man typ leker skola och man vill bli fröken när man blir stor, då vet man hur man gör och så kommer man ihåg det, lite hur man gjorde. Så man lär sig lite. Jag tror att jag lär mig det som jag har lekt, typ ifall jag leker att jag målar och sen för det, så har jag lärt mig det (Matilda).

Jag kan lära mig en ny lek. Man kan även leka mattelek eller en lek där man lär sig nya namn på kompisar. I frågesport kan man lära sig många saker och det är ju en form av lek, man blir allmänbildad som min pappa säger. Man kan få veta mer om varandra om man leker hela klassen och så kan man lära sig samarbete, då lär sig alla tillsammans. Det tycker jag är roligt så länge ingen blir arg, men det brukar typ alltid hända att någon blir arg. Det är tråkigt och jobbigt (Anton).

Man lär sig att det är roligt, man måste ha lite frisk luft när man är ute och leker, då får man en massa energi i sig, men det kanske man inte alltid märker. Det är roligt och då går tiden snabbt när man har roligt, man måste gå ut så att man inte blir sjuk och inte vara hemma för mycket framför datorn (Sebastian).

### 4.2.2.1 Sociala färdigheter

När barnen skulle berätta vad de tycker att de lär sig i leken, nämner de att man lär sig att vara snäll, en bra kompis och att lek även är ett tillfälle att träffa nya kompisar. Att leka tillsammans och samarbeta är också något som eleverna anser att de lär sig då de leker. Det är viktigt för eleverna att man inte bestämmer över sina kompisar och att man kan lära sig att inte vara så självisk när man leker. Ett stort antal av barnen ser leken som en färdighet då de träffar släkt och vänner, ett sätt att fördriva tiden med eller knyta nya bekantskaper.

Man kan lära sig att vara en bra kompis och man kan lära sig att inte göra dumma saker. Jag lär mig att man skall vara snäll och så mot varandra när man leker (Sebastian).

Om man har gympa så kan man t.ex. leka ”Spökboll”, då lär man sig att bli bättre på samarbete genom att passa varandra och så kan man få fler vänner eftersom man lär känna varandra på ett annat sätt (Meja).



Om man leker ”Följa John” och gör likadant som de andra då lär jag mig det som vi måste göra, som hjula. Jag lär mig att lyssna, men inget mer. Det är bra att kunna leka för att man skall kunna leka med andra, när man blir äldre skall man kunna leka med dem som är yngre (Elvira).

#### **4.2.2.2 Specifika ämnen och andra kunskapsområden**

Eleverna relaterar vad de lär sig i leken till olika skolämnen eller andra kunskapsområden. De flesta barnen berättar att de lär sig matematik och svenska när de leker. Ett exempel från en elev är att han lär sig mer om fotboll om han leker fotboll och om han leker att han är en karaktär från en film så lär han sig mer om karaktären och filmen. Flera av barnen nämner att de lär sig mycket då de använder sig av mattespel och att de även utvecklar sin fantasi mer när de leker. Ett av barnen tycker att man lär sig mycket svenska när man pratar i leken.

Man kan lära sig matte i matteboken, man kan lära sig i en bok, man kan lära sig av läraren, det finns många sätt. Om man byter ut matteboken mot mattespel så lär man sig någonting, men det är ett spel, då kan man inte lära sig mycket, för där repeterar man, men i matteboken finns det högre och högre nivåer ju bättre man blir och då lär man sig nya saker hela tiden (Sebastian).

Ibland får vi köra mattespel 1-1000 och då leker vi några stycken tillsammans när vi bygger talraden. Det är roligt för då får man göra någonting annat en liten stund. Man kan leka frågesport, då lär man sig frågorna och svaren (Josefine).

Leken är inte alltid viktig för att jag skall lära mig något, ibland är vissa lekar som bara fantasin kan hantera. Om man inte kan leka så har man ingen fantasi. Det är viktigt när man känner att man har mycket energi, då är det bra att leka. Man lär sig att leka också tar på energin, så man förlorar lite av den extra energi när man leker bort den. Lekar kan hjälpa till ibland med skolarbeten (Liam).

Matte lär jag mig jättemycket, för jag är inte så jättebra på matte. Jag tror att jag lär mig mer om jag får leka matte än att arbeta i matteboken. När jag gör mattelekar så jag tror att jag lär mig lättare, för då leker man samtidigt som man lär sig matte (Elvira).

#### **4.2.3 Lek är ingenting man gör på lektionerna**

Ingen av barnen leker på lektionerna för deras uppfattning är att man inte får leka på lektionerna. Eleverna anser att om de leker då så stör de och då kan eleverna kanske missa någon viktig information som läraren instruerar dem om. Men däremot om läraren tillåter eleverna att leka på lektionerna då gör de gärna det, men bara om läraren ger dem tillstånd.

Det är inte bra att leka på lektionerna, om det inte är någon speciell lektion. På fritids så får man leka och fritids är som en stor lektion. Man får lära sig lite vad man får och inte får och vad som är bra och inte bra. Man kan leka på lektionen fast läraren måste låta oss leka svenska och mattelekar. Det är när läraren

bestämmer att man får leka som man gör det. Men på fritiden är det ju fritt (Liam).

Jag leker inte på lektionerna då sitter man och gör det man skall göra. Men säger fröken att jag skall leka gör jag det. Man kan leka på lektionerna, men då skulle inte fröknarna bli så glada. De vill ju att man skall sitta tysta på sina platser och arbeta (Josefine).

Jag kan leka med pennorna när jag inte orkar göra någonting. Om fröken säger att vi skall leka så leker vi. Ibland händer det, någon gång i månaden (Elvira).

#### **4.2.3.1 Förbud att leka på lektionerna**

Samtliga elever berättar att de inte leker på lektionerna, men att det kan hända i form av ett störande beteende. Barnen kan störa undervisningen genom att pilla med pennor, kasta suddgummi eller prata med någon kompis när de inte får prata med varandra. Önskan för barnen är dock att de inte vill störa deras lärare, de tycker att det är mycket viktigare att lyssna och göra som läraren säger till dem.

Man brukar inte leka, nej inte leka, nej jag brukar inte leka så mycket. För att man inte skall göra det. För att man skall lyssna på lärarna så att man gör rätt. Läraren tillåter inte att man får leka på lektionen, men ute (Matilda).

Nej, ibland kan det hända att jag brukar leka, men oftast brukar jag bara prata. Jag håller inte på att busa så mycket, det finns många som håller på och är tuffa, men jag håller bara på med det ibland. Jag tror att man kan leka och lära sig något (Melker).

Ja, ibland är det super viktigt att leka på lektionerna, men när fröken skall förklara något och man känner för att pyssla med något annat så kan man sätta händerna i fickorna och lyssna istället. Tänk om fröken säger något viktigt och man inte lyssnar, då lär man ju sig inget (Telma).

#### **4.2.3.2 Då lek är tillåtet**

Lek används på lektionerna enbart då läraren tillåter förklarar barnen. När läraren använder sig av lek i matematik och svenska berättar eleverna att de gärna leker med glädje och att de dessutom känner att de lär sig bättre. Idrottslektionerna relaterar barnen däremot till den enda lektion då de faktiskt får leka hela tiden, för vid det tillfället har läraren kommit på lekarna. Eleverna vill inte trotsa sina lärare och gör därför exakt som de blir tillsagda. De förklarar att om läraren säger att de skall leka så gör de det.

Man får leka när man leker svenska, men inte typ hålla på med pennorna och leka med dem när fröken pratar. Det finns tillfällen då vi får leka till exempel matte, alltså mattekul och så, det är typ det som man får göra ibland. Annars leks det inte så mycket, tycker jag i alla fall (Matilda).

När det är mattelekar då leker jag, inte annars, det är inte bra. Det är inte bra för att man kanske inte hör något viktigt, man missar viktig information. Man kan leka på lektionen bara om det är en lek som läraren har kommit på, annars får man inte. Man får leka när fröken säger till (Telma).

Man kan inte leka på lektionerna för då kan man inte koncentrera sig, då gör man inte matte och det måste man göra, för alla barn måste gå i skolan och lära sig saker. Man kan lära sig matte om man leker matte, men man skall inte leka på lektionerna, man skall lyssna på fröken. Men om fröken säger att vi skall leka matte, då kan man leka och det är bra, om hon säger det. Då tror jag man lär sig någonting. Man kan lära sig hur man räknar, multiplikation eller nått, när man gör mattespel, man kan lära sig tal och lära sig lite mer siffror som man inte kan (Sebastian).

#### **4.2.4 Mer lek på lektionerna i framtiden**

Barnen önskar att lek kommer att användas i större utsträckning på lektionerna och förhoppningen är att det kommer att ske i alla ämnen. Dock är deras önskan begränsad eftersom eleverna ser för mycket lek som negativt. De tycker att läraren kan använda mer lek på lektionerna, men ungefär bara en gång i veckan, så att de inte tröttnar och upplever leken som tråkig. Eleverna är osäkra på om de lär sig mer när läraren använder mer lek på lektionerna, men deras önskan är i alla fall att de skall göra det. Ett förslag från ett av barnen är att man bör utnyttja klassrummet i högre grad, ta bort möblerna och leka "Hela havet stormar". När barnen var yngre tyckte de att leken användes mycket mer än vad den gör i dag och en önskan eleverna har är att lektionerna skall bli lite mer som de var när de gick i förskoleklass och ettan.

Jag tycker det är lättare att lära sig saker om man får leka. Jag är bra på att leka och koncentrerar mig mer på det jag skall göra om jag får leka. Det skulle vara roligt om vi lekte mer på lektionerna för att det är så kul att leka och så får man lära sig tillsammans med sina kompisar (Frank).

Jag skulle vilja leka mer på lektionerna, jag tror att det blir enklare då, man lär sig mycket och det är roligt, man får tänka och ha roligt samtidigt (Melker).

Jag skulle inte vilja leka mer på lektionerna, jag skulle aldrig göra det om inte fröken sa till mig att göra det. Jag skulle helst vilja lyssna på fröken, jag skulle helst vilja jobba för att bli klar, om man fick välja mellan att jobba eller leka, så skulle jag jobba, jag vill inte använda fritiden i skolan till att leka, utan jag vill jobba (Telma).

##### **4.2.4.1 Lära sig ämneskunskaperna bättre**

Eleverna vill använda lek mer på lektionerna då de har olika ämnen. De tycker att om de skall leka på lektionerna så måste man lära sig något. Lek i form av ämnesspel är okej att leka med under svenska- och matematiklektionerna, men är det andra spel så tycker barnen inte att man lär sig något. Samtliga elever nämner att de skulle vilja leka mer matematikspel, för att de anser att det är viktigt att komma ifrån matematikboken ibland och att man just då lär sig lika mycket.

Barnen anser att lek är ett bra hjälpmedel för att repetera ämneskunskaper, så att de kan förbättra sina kunskaper.

När vi räknade matte visade läraren för oss på ett sådant sätt, så att vi fattade det bättre. Ibland får man leka när det skall lekas, man får leka med svenska och så, med roliga papper. Det hade varit roligare om vi fick leka mer matte än att räkna i böckerna. Man kan spela mattespel, det blir lättare att förstå då, man lär sig mer tal och då blir det lättare (Matilda).

I skolan så skall man jobba, men när man leker så jobbar man ju också. Men det är nog bättre att jobba i matteboken än att leka. Matte är svårt och inte så roligt, jag tycker att man lär sig mer om man får spela ett mattespel istället. Om vi lekt mer i skolan så hade jag lärt mig mer för det blir roligare att gå till skolan (Josefine).

Det skulle vara roligare om man fick leka mer istället för att jobba i arbetsböckerna. När det är svenska, alltså ett ämne, då kan man lära sig mycket mer. Om det tillhör lektionen då är det ju bra. Lekar som tillhör ämnena skulle vara roligt för att det är ju ämnen, svenska, matte och engelska, lekar som tillhör ämnen är roligt. Det skulle vara lite roligare om det vara lekar som tillhörde ämnena, inte annars (Telma).

Om man skulle leka på svenska-lektionen så tror jag att jag skulle nära mig något, jag skulle lära mig svenska spel, där kan man lära sig skrivstil och det finns brickor där det står någonting och då lär man sig vad det står. Man kanske kan lära sig att rimma och skriva och inte glömma av det (Sebastian).

#### **4.2.5 Sammanfattning av elevernas uppfattningar**

Genomgående av elevernas uppfattningar är att lek är kul och roligt. De anser att lek sker mest på rasterna och på fritiden. Leker gör barnen mest i form av fantasilekar, rollekar, sportlekar och med hjälp av olika slags lekmaterial. Enligt barnen så utvecklar de därigenom sociala färdigheter och ämneskunskaper. Med hjälp av lek tycker eleverna att de lär sig bättre då det blir konkret.

När barnen berättar om lek använder de sig ofta av begreppet fantasi på olika sätt och i olika situationer och som en viktig del av leken. Eleverna anser att om du inte har någon fantasi så kan du inte leka. Lek på lektionerna är någonting som barnen relaterar till något man inte får göra. När läraren tillåter eleverna att leka på lektionerna är det ofta i form av mattespel. Barnen har en stor önskan om att lärarna börjar använda mer lek på lektionerna i alla ämnen.

## 5 DISKUSSION

Vårt syfte med detta examensarbete har varit att ta reda på och studera lekens pedagogiska betydelse för barns lärande och utveckling i skolverksamheten. De frågeställningar som vi har arbetat utifrån kommer att redovisas i form av rubriker i den kommande diskussionen. Vi kommer att diskutera och styrka våra slutsatser utifrån vår resultatredovisning, tidigare forskning, styrdokument och olika lekteorier.

### 5.1 Vad innebär lek som ett pedagogiskt redskap i verksamheten?

Genom lek får eleverna använda sin fantasi, pröva och utforska så att de utvecklar en självkänedom. Lillemyr hävdar att barnen förbättrar sina erfarenheter då de klarar av nya utmaningar (2002, s.41). Den största färdighet som eleverna utvecklar i lek är enligt pedagogerna i vår studie den sociala kompetensen. Även eleverna nämner att de utvecklar sociala egenskaper när de leker. Samspelet mellan barn och barn och pedagoger är väsentlig för elevers lärande. Dysthe menar att i den sociokulturell teori sker lärandet i sociala sammanhang och i samspel med andra (2003, s.41). Att barn utvecklar en social kompetens när de leker var vår uppfattning innan denna studie startades, pedagogernas och elevernas uppfattningar och litteraturen har bekräftat den förståelse som vi förde med oss in i denna studie. Den sociala samvaron som sker anser vi vara en av de viktigaste komponenterna när man använder lek som ett pedagogiskt redskap.

Lärarna ser ett samband mellan lek och lärande och anser att eleverna blir glada över leken och på så sätt får de lättare för att tillägna sig nya kunskaper och befästa gamla. Även eleverna tycker att lek är ett bra redskap för att förstärka sina ämneskunskaper och att undervisningen blir roligare. En av pedagogerna berättar att hon använder lek i sin undervisning för att förenkla elevernas lärande, hon upplever även att eleverna presterar bättre genom ett lekfullt inlärningsätt. Detta liknar vad Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson hävdar, att om läraren varierar sin undervisning utvecklar barn olika sätt att tänka i olika utvecklingsituationer och skapar en medvetenhet hos dem om att det finns olika sätt att förstå ett och samma fenomen (2007, s.42). Vi anser att det är väldigt viktigt för eleverna att få uppleva lärandet som lekfullt och att lärandet varierar med hjälp av leken, vilket kan leda till en mer konkret inläring för eleverna. Lärarna betonar att deras mål är att väcka elevernas intresse och lust att lära. De anser dessutom att det är lärarens uppgift att hitta redskap som intresserar eleverna, lek kan vara ett, då den har som egenskap att fånga barnens uppmärksamhet. Johansson & Pramling Samuelsson betonar att barn lär sig bäst om de fångas av något som upptar deras intresse, de blir då genast mer koncentrerade och vill lösa problemet de just ställts inför (2007, s.23). Ytterligare stöd för detta resonemang finns i Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) där det står att skolan skall bidra till elevernas utforskande, nyfikenhet, lust att lära och att undervisningen skall vara balanserad och innehålla varianter av kunskaper (Skolverket, 2006, s.9). Lek kan även vara ett extra bra redskap för elever som har svårt att ta till sig teoretiska kunskaper. En del elever behöver utföra momenten praktiskt för att på bästa sätt ta till sig kunskap. En pedagog berättar hur hon lockade in kunskap genom lek. Hon förklarar hur eleven fick experimentera med ord för att underlätta läsningen och att eleven tyckte att det var roligt, plötsligt blev läsningen kul eftersom inläringen skedde på ett lekfullt sätt. Precis som läraren i exemplet nyss förklarar och som vi kan läsa i läroplanen, är det betydelsefullt med en undervisning som väcker elevernas nyfikenhet och intresse, som i sin tur leder till att eleverna får

ökad lust att lära. Tycker eleverna att en aktivitet är rolig, lär de sig utan vetskap om att lärande egentligen sker. Detta är en anledning till varför vi anser att lek är ett positivt redskap i elevernas lärande och utveckling.

Pedagogerna berättar att elevernas nyfikenhet och intresse väcks av lek och att de använder metoden för att stimulera deras lärande. Lillemyr hävdar att om man plockar in fantasi och kreativitet i lärandet vidgas elevernas förmåga till kunskapsbildning (2002, s.18-19). Leken använder pedagogerna främst i vissa specifika ämnen, då i matematik, svenska, livskunskap och idrott. Ett undantag är dock att pedagogerna i förskoleklassen anser att de använder lek i allt som barnen gör under skoldagen. Vår ståndpunkt är att den dagliga skolverksamheten skall utformas som hos förskoleklasspedagogerna, där leken är central och pågår hela tiden. Det är märkligt att inte den övriga skolan använder sig av lek mer i undervisningen. För enligt Vygotskij är barnens lek det värdefullaste pedagogiska redskapet (1996, 61-62), vilket vi borde ta tillvara på mycket bättre. Med hjälp av lek anser lärarna att eleverna får möjlighet att arbeta med bland annat känslor, utanförskap, världsnyheter eller liknande. Hägglund beskriver Eriksons lek teori som tar upp vikten av att låta barn bearbeta problem i leken och att den även fungerar som en självläkningsprocess där barnet kan arbeta med det som är jobbigt (1989, s.20-21). Ytterligare belägg för detta kan man se ur ett emotionellt perspektiv, som Lillemyr förklarar i samband med att barnen får chans att hantera ängslan och bearbeta olika upplevelser (2002, s.269). Om det till exempel inträffar ett krig i något av elevernas hemland, kan leken fungera som ett tillfälle där detta barn tillsammans med kamraterna får möjlighet att bearbeta denna händelse. Detta tror vi är en effektiv bearbetningsprocess, som gör att eleverna kan inta olika roller och samtala om sådant de annars inte skulle göra. Tillfället kan öppna upp diskussioner där man kan prata om krig, varför det sker och så vidare.

## **5.2 Vilken påverkan har lek på elevernas lärande?**

Lek har en mycket positiv påverkan på elevernas lärande och enligt pedagogerna i vår studie stimuleras eleverna på ett annat sätt och eleverna blir dessutom motiverade att lära sig. Det är precis som Lindqvist hävdar att om man ger barnen upplevelser som ger lust att leka, kan det i sin tur leda till lärande (2002, s.28-29) När eleverna upplever något som roligt, blir det automatiskt spännande och deras nyfikenhet väcks och detta påverkar eleverna på ett betydelsefullt sätt i deras lärande. Förhoppningen tror vi är att om eleverna tycker lärandet är roligt, vill de oftast ha mer skoj och på så sätt vill de även lära sig mer. Deras syn på lärande förändras då de förknippar lärande med lek och något som är roligt, vilket vi tror är a och o för att lärandet skall äga rum och befastas. Lärarna berättar att leken gör undervisningen roligare och levande, vilket resulterar i att eleverna tycker att allvaret försvinner och de får då lättare att lära sig nya kunskaper. Samtidigt som lärarna har en önskan att skapa aktiviteter utifrån barnens förutsättningar som är roliga och levande, kan detta vara som Lillemyr beskriver en svår utmaning att planera denna miljö för lärandet, som skall ge barnen lämpliga och spännande utmaningar (2002, s.19). Som lärare kan man inte tro att eleverna kan leka vilken lek som helst och automatiskt lära sig något. Det krävs noga planering och en god förståelse om vad som utvecklas i just det specifika lektillfället. Denna planering tror vi precis som Lillemyr kan vara en svår utmaning.

Eleverna i vår undersökning anser att leken gör så att de lär sig bättre på lektionerna, eftersom innehållet blir mer konkret. Pramling Samuelsson & Mårdsjö Olsson anser att vi ibland tar

förgivet att det är de konkreta aktiviteterna som är underlaget för att barn lär sig nya saker och med detta utvecklas. Egentligen är det hur barn upplever en aktivitet som skapar deras förståelse för innebörden (2007, s.171). Det tolkar vi som om eleverna upplever en aktivitet som konkret, skapar denna konkretisering en tydligare förståelse för innebörden av innehållet i undervisningen. Även pedagogerna beskriver att leken används för att göra undervisningen så konkret som möjligt, framför allt för att det blir tydligare för eleverna och enklare för dem att ta till sig kunskaper. Speciellt i matematik förklarar eleverna att de lättare lär sig om de i stället får lägga undan matematikboken och att läraren då konkretiserar innehållet på ett roligt och lustfyllt sätt. På detta sätt fångas eleverna av något som upptar deras engagemang och då lär de sig bäst. Johansson & Pramling Samuelsson beskriver att genom att trollbinda barnet till sådant de vill veta mer om eller till ett problem som de vill lösa, blir de genast mer koncentrerade. Lekens värld blir då en viktig grund till lärande (2007, s.23). Vi instämmer fullständigt med Johansson & Pramling Samuelsson om vikten med att trollbinda barnet. Om eleverna exempelvis stöter på ett problem i matematikboken som de vill lösa, kan pedagogerna på ett lustfyllt och roligt sätt engagera alla barn tillsammans och lösa problemet genom att göra det konkret för dem. Vi tror att det lustfyllda lärandet uppfattas som en leksituation för eleverna, som de förhoppningsvis vill ta del av vid flera tillfällen. Barnen ser då problemlösning som en lek, istället för ett hinder, vilket kan underlätta undervisningen för läraren.

På många olika sätt kan man se att lek eller lustfyllda aktiviteter utvecklar elevernas sociala färdigheter och deras kunskaper i de olika skolämnena. Både eleverna och pedagogerna i vår studie anser att lek påverkar den sociala kompetensen och den teoretiska inläringen. Deras uppfattningar stämmer väl överens med de flesta forskare som anser att leken har en utvecklande betydelse i barnets liv. Hangaard Rasmussen hävdar att dessa forskare bland annat belyser att leken utvecklar barnets alla sidor: fantasin, motoriken, identiteten, kreativiteten, intelligensen, de sociala erfarenheterna, språket med mera (1993, s.13). På liknande sätt stärker Lindö detta resonemang om att forskare beskriver vikten av att lek har en stor betydelse för barnets allsidiga utveckling (2008, s.98). Det som forskarna poängterar om lekens betydelse för utvecklandet av barnens alla sidor, är något som alla verksamma inom skolan bör lyssna på och ta till sig. Vi anser att leken borde ha en avgörande betydelse för pedagogiken i undervisningen, då den utvecklar så många viktiga färdigheter hos ett barn. Vissa barn kan ha svårt att befästa teoretiska kunskaper, därför tycker pedagogerna att leken ger en god möjlighet för de elever som enbart lär sig något då de får leka och utföra aktiviteterna praktiskt. Enligt en av lärarna är leken som ett avbrott, där eleverna får ta en paus från alla ord som finns i deras omgivning. Samtliga elever i studien är överens om att man lär sig olika ämnen när man leker, framförallt matematik och svenska. Flera av eleverna anser att de lär sig mer matematik om de får spela mattespel och att de lär sig mer svenska då de använder språket på olika sätt i leken. Fantasin utvecklar de också när de leker, en av eleverna uttrycker att det ibland finns lekar som bara fantasin kan hantera. I och med detta menar Lindqvist att leken är ett aktivt möte mellan barnets inre i form av känslor, tankar och den yttre verkligheten. Hon menar att barn skapar påhittade situationer och handlingar när de leker. Det är sedan fantasin i handlingen som skapar nya betydelser genom att en verklig situation får en ny innebörd (1996, s.70). På detta sätt kan vi tydligt se att fantasin har en central roll i både leken och lärandet, som lärare kan använda på många olika sätt i undervisningen. Även Vygotskij resonerar om att leken är utvecklande och att den gynnar barns inläring och lärande. Genom lek får barnet chans att skapa betydelse, skilja fantasin från verkligheten och med hjälp av fantasin forma påhittade situationer (Qvarsell, 1999, s.77).

Leken påverkar vidare den sociala kontakten, då eleverna samspelar med varandra och även med de vuxna de möter under skoldagen. Detta är ungefär detsamma som Dysthe gör gällande att det sociokulturella perspektivet innebär att man ser på kunskap som socialt konstruerat och att inläringen av kunskap inte bara påverkas av den lärande individen utan även av kamrater, lärare, familj och lärandemiljö i stort (2003.s.16). Enligt pedagogerna i vår studie lär sig eleverna någonting hela tiden då de samarbetar, bland annat hur man är mot varandra och andra sociala regler. Liknande stöd kan man finna hos Piaget som anser att barn tillägnar sig kunskap i samspel med sin omgivning (Lillemyr, 2002, s.146). En av pedagogerna i förskoleklassen anser att leken är barnens sätt att till sig kunskap i sitt lärande, dels från henne som vuxen, dels även då de lär sig av varandra. Eleverna i studien anser att de lär sig samarbeta, lär sig nya saker tillsammans med sina kompisar och att vara en bra kompis och andra grundläggande sociala färdigheter. En viktig betydelse har barns socialisation genom leken. Denna sociala utveckling som barn skapar i leken hävdar Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson bygger på barns interaktion, samlärande och delaktighet. I leken lär barn tillsammans, de lär av varandra. Författarna nämner att detta är en viktig del av barns lärande som hittills inte uppmärksammats tillräckligt (2003, s.45) och vi kan inget mer än hålla med dem. Lärande i samspel med andra tror vi är det bästa tillvägagångssättet för eleverna att lära sig, så har det även varit för oss under vår utbildning.

### **5.3 Vilka är pedagogernas och elevernas uppfattningar om lek i undervisningen?**

Pedagogerna och eleverna är överens om att lek är någonting som är kul, roligt och att det är en aktivitet som man gör tillsammans. Lindqvist beskriver lek som förberedande och att den hjälper barnet att begripa sitt eget liv. Barnet skapar genom leken ett sammanhang (1996, s.62). Eleverna talar om att man utövar lek både i skolan och på fritiden. De anser dock att lek är ingenting man gör på lektionerna, utan något som sker på rasterna. Qvarsell betonar att det finns förutfattade meningar hos eleverna om att lek och lärande inte hänger ihop. Eftersom eleverna ofta förknippar lärande med böcker och inte med att det är roligt att lära sig nya kunskaper (1999, s.70). Vi har märkt att eleverna ofta bara lär sig kunskaper från böcker och utifrån våra intervjuer med eleverna kan vi tydligt se att de anser böcker som den enda egentliga informationskällan i lärandet. I samtalet om lek på lektionerna tycker de att lek är onödigt för att man inte lär sig något; i alla fall inte lika mycket som i läroboken. Eleverna associerar lek med fantasi, vilket även pedagogerna gör. Lärarna i förskoleklassen nämner att det finns två typer av lek, dels styrd men även fri. Det är i den styrda leken som pedagogerna har möjlighet att sätta gränser och grundläggande regler. För lärarna i skolan ingår inte den fria leken i deras uppfattning om vad lek är. Utifrån elevernas uppfattningar om vad lek är kan vi dra slutsatsen att den handlar om rollek och regellek. Eleverna använder sin fantasi och försvinner in i leken som en annan rollfigur. Dessa lekar använder de mest på rasterna, då de är fria att bestämma hur lekens skall utformas. Ibland tar även eleverna hjälp av material i olika former eller personer från den senaste filmen som de har sett och genom leken återupplever de handlingen. Knutsdotter Olofsson redogör för rolleken betydelse, för när barn leker går de in i en roll och agerar efter vad som krävs i just den rollen, då bildas en identifikation (2006, s.89-90). Vi tror att rollek är bra för barns utveckling då en bra pedagogisk övning är att kunna sätta sig in i en annan människas situation och själv få agera utefter denna.



En uppfattning pedagogerna har är att de känner sig allmänt stressade och därför inte använder leken så mycket som de önskar. De berättar även att de känner sig osäkra på att använda lek, då de saknar tillräckliga kunskaper. Lärarna önskar fortbildning i lekens betydelse för lärandet. Ytterligare faktorer som har en negativ påverkan på lekens användningsområden är de stora elevgrupperna och lokalernas utseende. Lindö förklarar vilken betydelsefull roll klassrummet och dess möblering har för barn och dess lärande och kunskapsutveckling. Speciellt då det borde finnas utrymme för dramaövningar, rytmik och lek för eleverna (2008, s.134). Likaså Lindqvist hävdar att barnen behöver en miljö som inspirerar till olika verksamheter. Den måste verka stimulerande för utforskande och upptäckande för att barnen skall kunna skapa mening i lärandet (2002, s.14). Samtliga pedagoger i studien är överens om att lek är viktigt även för eleverna i de äldre åldrarna då den är ett bra redskap, men nämner även att leken avtar i takt med deras ålder. Vi anser att detta är olyckligt, eftersom barnen borde få leka genom hela grundskolan, eftersom leken utvecklar färdigheter och kunskaper på ett lustfyllt sätt, vilket gynnar lärandet. Samtidigt kan vi förstå pedagogerna att leken minskar ju äldre eleverna blir, dels för att det blir svårare att konstruera aktiviteter utan några praktiska råd från läromedel, dels för att elevernas inställning till lek blir annorlunda när de blir äldre. Läroplanen (Lpo94) beskriver att leken har en mycket stor betydelse för eleverna, särskilt under de tidiga skolåren då de inhämtar sina kunskaper (Skolverket, 2006, s.6). Det är svårt att hitta lekar som passar elevernas ålder. Knutsdotter Olofsson menar att leken är bra på så sätt att den får barn att försvinna in i leken och bli fullkomligt uppslukade av allt det den har att erbjuda (2006, s.16). Tar man som pedagog fasta vid detta, tror vi att man kan underlätta en del för sig själv och eleverna i deras lärande.

Barnen relaterar lek på lektionerna till något som man inte får göra, då det stör den vanliga undervisningen. När de senare i intervjun förstår att vi är ute efter lek som ett pedagogiskt redskap förklarar de att de ibland leker på lektionerna. Olika exempel på lek som lärarna då använder sig av är matematik- och svenskaspel. Eleverna berättar att de tycker det är ett roligt sätt att lära sig ämneskunskaperna på. Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson menar att barns lek varierar och samtidigt ges eleverna chans att pröva olika gestaltningar eller skapa något på andra praktiska sätt (2003, s.50). Vilket vi anser är viktigt för då får eleverna olika bilder av lärandet och tillägna kunskap på ett mer konkret sätt. Lärandet blir då både teoretiskt och praktiskt, vilket ger en helhet för eleverna i deras lärande. Några av eleverna beskriver att de dessutom upplever att de lär sig mer genom ett spel än att arbeta i arbetsböckerna då de får möjlighet att träna tillsammans med sina kompisar och diskutera problemen. Detta kan man koppla till Vygotskijs närmaste utvecklingszon där barnet i samarbete med en mer kompetent kompis kan prestera bättre än om barnet arbetat på egen hand (Lillemyr, 2002, s.145-146). Barnen i undersökningen tycker att lärarna skulle bli bättre på att använda lek i undervisningen och dessutom i fler ämnen. En av eleverna berättar att han tycker det är lättare att lära sig saker om man får leka in kunskapen eftersom hans koncentration då ökar. I Läroplanen (Lpo94) beskrivs att skolans ansvar är att varje elev skall ha rätt att utvecklas, få känna tillfredsställelse och bemästra svårigheter (Skolverket, 2006 s.7). Eleverna måste både ses som en grupp, men samtidigt även som enskilda individer där allas behov måste tillgodoses. En del barn har lättare att ta till sig teoretiska kunskaper genom att läsa i en lärobok, medan andra finner att det fungerar bättre att tillägna sig kunskaperna praktiskt, då de får laborera och experimentera med innehållet. Därför är det viktigt att pedagogerna skapar en god balans mellan lek och lärande i undervisningen.

## 5.4 Slutord

Vårt utförande av detta examensarbete har gett oss nya kunskaper och en stor förståelse om lekens betydelse för lärandet i skolan, som vi kommer att ha stor användning av i vår kommande yrkesprofession. Utifrån ett överflöd av litteratur- och teoriförslag valde vi ut vad vi ansåg var relevant forskning till vår studie. Med hjälp av de intervjuer vi genomförde fick vi en djupare och bredare förståelse för barns och pedagogers syn på lek i skolan. Tillsammans har den litteratur vi läst och de intervjuer vi genomfört bekräftat att lek faktiskt är väldigt viktigt för elevernas lärande och utveckling. Leken som ett pedagogiskt redskap måste bli integrerad med den övriga undervisningen, för att kunna skapa en lustfylld och stimulerande arbetsmiljö.

### 5.4.1 Examensarbetets huvudsakliga resultat

Lek har en betydelsefull roll som ett pedagogiskt redskap i skolan. Eleverna utvecklar kunskaper och färdigheter både enskilt och i samspel med andra när de leker. Som lärare kan man tydligt se att den lustfyllda undervisningen ökar barnens engagemang och deltagande i lärandeprocessen. För att kunna integrera lek i skolans undervisning måste pedagogen samtidigt vara väldigt lyhörd, ta till vara på elevernas erfarenheter och variera undervisningen och utmana elevernas nyfikenhet.

På många olika sätt påverkar leken barnen, framförallt utvecklas deras sociala kompetens. I lek samspekar ofta barn med andra kamrater och även vuxna. Eleverna lär sig samarbeta och andra sociala färdigheter som är nödvändiga i vårt samhälle. I undervisningen påverkar lek eleverna på så sätt att innehållet blir konkretare och enklare för dem att förstå. När kunskap blir levande tar barnen till sig denna på ett helt annat sätt, än vad de gör om de till exempel läser ur en vanlig lärobok. Leken fångslar och skapar fantasifulla tillfällen där eleverna med glädje tillämpar teoretiska kunskaper, vilket är vad pedagogerna vill uppnå.

Betydelsen för lek som en pedagogisk metod är alla pedagoger i vår studie medvetna om. Trots detta har de olika orsaker till varför de bara använde lek i små doser. Det handlar bland annat om tidsbrist, stora elevgrupper, små lokaler och så vidare. Pedagogerna frågar sig själva varför de egentligen inte använder leken mer än vad de faktiskt gör, eftersom de anser att lek är ett viktigt redskap i undervisningen.

Eleverna relaterar lek på lektionerna till något som man inte gör och de anser att det är ett störande moment i klassrummet. Men när de inser betydelsen av lek som ett pedagogiskt redskap anser de att det borde finnas mer lek på lektionerna. Eleverna väljer gärna att leka till exempel mattelekar och att då får möjligheten att lämna matematikboken för en stund. Lek förknippas av barnen med glädje och något som är roligt, vilket de gärna vill se mer av i undervisningen.

### 5.4.2 Sammanfattande definition om begreppet lek

Lek som begrepp är svårdefinierat då det innehåller många olika aspekter, därför kan vi inte ge en allmän förklaring om begreppet lek. För oss kan lek sammanfattas med många olika beskrivningar några exempel är: lustfyllt, roligt, stimulerande, fantasifullt, nyfikenhetsväckande, engagerande, kreativt, meningsskapande, glädje och identitetsskapande. Alla människor är olika och på grund av detta upplever vi leken och beskriver den på flera olika sätt. I vår studie kan man tydligt förstå att eleverna och pedagogerna är överens om att lek är något som är roligt. Lärarna

ser gärna att leken samtidigt skall ge någonting i pedagogiskt syfte och barnen leker bara för att det helt enkelt är kul. Lek är viktig och grundläggande för barns utveckling, då det är en verksamhet som skapar sammanhang och utvecklar betydelse i deras liv. I leken kan barnet bearbeta händelser och problem som uppstår i deras liv. Definiering av lek innebär en aktivitet som benämns som lustfylld, där barnen får möta kunskaper, lärande och förståelse av olika ting, på ett kreativt och meningsskapande sätt.

Fantasi är en definition som sätter stor prägel på vad lek handlar om. Pedagogerna i studien anser att om man använder fantasin som ett hjälpmedel i leken får de lättare med eleverna i undervisningen och gör deras ”vanliga” arbete roligare. Lek handlar om fantasi som barnen utvecklar då de leker. Eleverna i vår undersökning associerar lek med fantasi, som de använder när de leker på många olika sätt. Lek är ett aktivt möte mellan barnets inre och yttre, ett naturligt sätt för barnet att anpassa sig till sin omvärld. Tillsammans i samspel med andra framkallar barnen kunskap i leken. Barnen utvecklar sociala färdigheter, därför är lek ett tillfälle som handlar om samarbete. Både lärarna och eleverna i vår studie relaterade lek till något som man gör i samspel med andra.

### **5.4.3 Didaktisk relevans och konsekvenser**

Lek är mycket betydelsefullt för barns lärande och utveckling. Elevernas lek i undervisningen borde synliggöras mer och integreras som en självklar metod i skolans vardag. Lärande och lek är inte två skilda fenomen, utan en förenad enhet. Lek är centralt för barns sociala-, kognitiva- och emotionella utveckling. Utifrån upplevelser och erfarenheter får barnet i leken möjlighet att undersöka och experimentera. Dessa nya erfarenheter som barnen tillämpar leder till en fördjupad kunskap. På ett lustfyllt och stimulerande tillvägagångssätt kan läraren göra innehållet i undervisningen meningsfullt för eleverna. Vi anser att lek och lärande är en väsentlig enhet som är avgörande för barnens lärande och utveckling. Därför vill vi göra andra pedagoger uppmärksamma på lekens betydelse för elevers lärande och denna insikt kommer att utgöra en central utgångspunkt i vår kommande undervisning.

Det finns precis som vi nämner i inledningen både för- och nackdelar med att använda lek som ett pedagogiskt redskap. Brist på kompetens och material är två huvudsakliga komponenter som spelar en stor roll. Oftast handlar okunskapen om lekens betydelse för lärandet om att pedagogerna inte har någon direkt utbildning och ingen förståelse för hur leken påverkar barnen i deras utveckling. Underskott på material gör att lärare har svårt att använda lek som ett komplement till undervisningen, vilket gör att de istället utesluter användandet av leken. Ytterligare en konsekvens kan vara att elevernas föräldrar har en negativ syn på lek i skolundervisningen. Föräldrarnas brist på kunskap om lekpedagogik och dess betydelse kan leda till att läraren inte riktigt känner sig säker att använda sig av lek som en pedagogisk metod.

### **5.4.4 Förslag till fortsatt forskning**

Vår forskning är ganska avgränsad och den går endast att relatera till de skolor som vi gjort vår undersökning på. Utifrån detta är det svårt att se om alla barn och pedagoger tycker ungefär likadant om lekens betydelse för lärandet i skolan. Ett förslag till vidare forskning kan därför vara att se vad barn och pedagoger har för uppfattningar om man vidgar det geografiska perspektivet till att omfatta fler och mer varierade skolmiljöer i ett större område.

Studiens informanter har varit relativt få, då barnen enbart gått i årskurs tre och pedagogerna har enbart varit verksamma från förskoleklass till årskurs tre. Ett alternativ till fortsatt forskning kan då vara att intervjua fler personer som representerar varje årskurs och dess uppfattningar. För att bygga vidare på förslaget kan man även intervjua övriga elever i de andra årskurserna och pedagoger som är verksamma i de resterande klasserna från årskurs tre och uppåt. Alla de lärare vi intervjuat har varit kvinnliga och ett förslag till vidare forskning kan därför vara att se vad manliga pedagoger anser om lekens betydelse för lärandet och sedan jämföra dessa målgrupper.

Vi har endast använt oss av intervjuer i vår undersökning, på grund av tidspress, vilket kan vara en begränsning för vår forskning. Möjligheten att se hur barnens och pedagogernas uppfattningar speglar den "sanna" verkligheten har vi inte fått ta del av. Ett sista förslag till fortsatt forskning kan vara att använda observation som en kompletterande metod; observationer som sker genom passivt och aktivt deltagande. På detta sätt får forskaren möjlighet att studera lärare och elever i deras naturliga sociala miljöer. Syftet blir då att ge detaljerade beskrivningar av bland annat centrala aktörer som elever och lärare, de handlingar och händelser som sker och de platser där verksamheten äger rum. Slutligen kan man genom observationer som kompletterande vetenskaplig metod visa på avvikelser vad gäller överensstämmelse mellan vad som sägs och vad som görs.

## REFERENSLISTA

- Doverborg, Elisabeth & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000) *Metodik för barnintervjuer* (3:e upplagan). Stockholm: Liber AB
- Dysthe, Olga (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Hangaard Rasmussen, Torben (1993) *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur
- Hägglund, Kent (1989) *Lekteorier*. Arlöv: Esselte Studium AB
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (2007) ”Att lära är nästan som att leka” *Lek och lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006) *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsförlaget
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2006) *I lekens värld* (2:a upplagan). Stockholm: Liber AB
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002) *Lek - upplevelse – lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB
- Lindqvist, Gunilla (1996) *Lekens möjligheter. Om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, Gunilla (red.) (1999) *Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskij's Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, Gunilla (2002) *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur
- Lindö, Rigmor (2008) *Det gränslösa språkrummet. Om barns tal- och skriftspråk i didaktiskt perspektiv* (2:a upplagan). Malmö: Studentlitteratur AB
- Patel, Runa & Davidson Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003) *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Mårdsjö Olsson, Ann-Charlotte (2007) *Grundläggande färdigheter – och färdigheters grundläggande* (2:a upplagan). Polen: Studentlitteratur

Qvarsell, Birgitta (1999) Skolbarns lek och lärande . I Berefelt, Gunnar (1999) *Barns skapande lek* (2:a upplagan). Stockholm: JINAB

Ragnerstam, Bo (1999) Leken – visionens, intelligensens och ritualens moder; lekteori hos Piaget och Erikson. I Berefelt, Gunnar (1999) *Barns skapande lek* (2:a upplagan). Stockholm: JINAB

Säljö, Roger (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Vygotskij, Lev (2007) *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos

### **Styrdokument**

Skolverket (2006). Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94. <http://www.skolverket.se/sb/d/468> (Hämtad 20 april 2010).

### **Internetkällor**

Göteborgs Universitet (2010). Kursportalen.  
[http://kursportal.student.gu.se/inst/L1L%C4R%7C\\_%7CNONE/LAU370vt/anslagstavla/index.php](http://kursportal.student.gu.se/inst/L1L%C4R%7C_%7CNONE/LAU370vt/anslagstavla/index.php) (Hämtad 30 mars 2010).

### **Intervjuguide – elev**

- Vad är lek för dig och är det bra att kunna leka?
- När, var, hur och varför leker du?
- Tror du att man kan lära sig något när man leker?
- Kan man leka på lektionerna och lära sig något samtidigt?
- Hur skulle du vilja leka på lektionerna?
- Vad tycker du om mer lek på lektionerna, skulle du vilja ha det?
- Är lek viktigt för att du skall lära dig något eller viktigt för något annat?

### **Intervjuguide – pedagog**

- Vad är lek för dig?
- Använder du dig av lek i verksamheten? När, var, hur, varför?
- Hur skulle du vilja använda leken i din verksamhet?
- Är lek viktig för elevernas lärande och hur tror du den påverkar lärandet?
- Varför skall man använda leken i verksamheten?
- Har du fått någon utbildning/fortbildning om lek?

**Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet**

Vi är två studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs Universitet. Vi skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är vårt examensarbete och som ger oss vår lärarbehörighet. Arbetet motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i slutet av maj. Examensarbetets syfte är att ta reda på lekens betydelse för elevernas lärande. De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är vad eleverna har för uppfattningar om lek och lärande. För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervju med några elever.

På er skola kommer undersökningen att genomföras under vecka 15. Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. De skolor/klasser som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Som vårdnadshavare ger jag inte tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Datum .....

.....  
vårdnadshavares underskrift/er

.....  
elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser eller telefonnummer:  
Med vänliga hälsningar

Malin Andréasson & Madelene Skändlagård

Handledare för undersökningen är Bengt Jacobsson  
Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen  
031 786 4792.